

Barnbokslut för 2019 och 2020

I Linköpings kommun

Diarienummer: KS 2021-357
Datum: 2021-05-20
Handläggare: Hanna Stenfelt Lejondahl
Organisation: Kommunledningsförvaltningen

Innehåll

1	Inledning	4
1.1	Syfte	4
1.2	Metod	4
1.3	Barnbokslutets disposition	5
2	Barns livssituation	7
2.1	Nationell utblick	7
2.1.1	Barns rättigheter	7
2.1.2	Barns förutsättningar	10
2.2	Barns livssituation i Linköping	18
3	Kommunens arbete i förhållande till barnets rättigheter	28
3.1	Barnets rätt att inte diskrimineras	28
3.2	Barnets bästa i främsta rummet	30
3.3	Barnets rätt till liv och utveckling	32
3.4	Barnets rätt att få uttrycka sina åsikter	34
3.5	Användning av tillgängliga resurser till fulla	36
3.6	Kunskap och information om rättigheterna	38
4	Analys och föreslagen inriktning	40
4.1	Kunskapsluckor i barnrättsarbetet	40
4.2	Bedömning och analys utifrån Sveriges kommuner och regioners implementeringsnycklar gällande barnrättsarbete	41
4.3	Utmaningar och föreslagna inriktningar i barnrättsarbetet	45
5	Summering	51
6	Referenser	54
6.1	Källor	54
6.2	Indikatorer	55

1 Inledning

Linköpings kommun ansvarar för många olika verksamheter, alltifrån utbildning, kultur och fritid, samhällsplanering till omsorg samt hälso- och sjukvård. I kommunens verksamheter möter vi barn och unga i olika roller som elever, medborgare, anhöriga, brukare eller patienter. Sedan 1 januari 2020 gäller *”Lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter”*, och den ska vara vägledande i dessa möten och genomsyra alla beslut som tas för att främja barnets rättigheter. Lagen innebär ett förtydligande av att domstolar och rättstillämpare ska beakta de rättigheter som följer av barnkonventionen. Barnets rättigheter ska beaktas vid avvägningar och bedömningar som görs i beslutsprocesser i mål och ärenden som rör barn.

En stor andel av kommunens verksamheter är lagstyrda och i flera av dessa lagar är barnrättsperspektivet redan integrerat. Regeringen har också föreslagit flera lagförändringar för att anpassa nuvarande lagstiftning till barnkonventionen. I Linköpings kommun finns mycket att vara stolt över när det gäller arbete med barnets rättigheter. Arbetet går framåt, vilket är en fördel för barn och unga i kommunen. Trots att arbetet kommit långt finns det saker att förbättra i arbetet med att tillgodose barnens rättigheter utifrån barnkonventionen.

1.1 Syfte

Barnbokslutet genomförs som ett stöd i vidareutvecklingen av kommunens arbete med att tillgodose barnens rättigheter utifrån barnkonventionen. Syftet med barnbokslutet är att få en bild av barn och ungas livssituation och att belysa om och på vilket sätt Linköpings kommun arbetar med barns rättigheter vid beslut och insatser. Barnbokslutet ger också möjlighet att planera långsiktigt för att kunna utveckla verksamheterna och skapa en grund för ett mer barnrättsbaserat synsätt i kommunens all verksamhet. Eftersom barnkonventionen varit vägledande i Sverige i 30 år jobbas det med detta på olika sätt i många delar av kommunens verksamheter. Ett barnbokslut kan skapa möjligheter att synliggöra vad som krävs för att förbättra delar av arbetet för att ytterligare stärka barnets rättigheter.

Övergripande målsättningar med barnbokslutet är att:

- Följa upp nämndernas arbete med barnets rätt i beslutsfattande,
- Följa upp genomförda insatser som berör barn och unga,
- Ge en analys och en helhetsbedömning av nämndernas verksamheter utifrån ett barnrättsperspektiv, och
- Ge förslag på inriktningar och prioriteringar inför kommande år.

1.2 Metod

Detta barnbokslut innehåller en sammanställning om hur Linköpings kommun arbetar med att tillgodose barnperspektivet inom kommunens verksamheter.

Barnbokslutet innehåller också en nulägesbild av barns livssituation i Linköpings kommun. Sammanställningen och nulägesbilden bygger på:

- Information från kartläggningen ”Där barns rättigheter blir till verklighet” som togs fram av en student från Linköpings universitet på uppdrag av Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen.
- Information och dialoger med representanter från kommunens förvaltningar.
- Genomgång av nämndernas verksamhetsplaner och andra styrdokument.
- Nationell information om barns och ungas levnadssituation genom statistik, forskning och rapporter.
- Indikatorer om barn och ungas livssituation i Linköping.

Barnbokslutet är under utveckling i Linköpings kommun och togs för första gången fram 2020. Barnbokslutet ger en övergripande bild av barn och ungas livssituation och behov. Framöver kan arbetet med barnbokslutet behöva anpassas utifrån de prioriteringar och behov som framkommer.

Informationen i detta barnbokslut bygger på den senaste tillgängliga informationen, vilket betyder att data är från 2018 fram till och med 2020. Barnbokslutet 2020 kan sägas fungera som en baslinje, där Linköpings kommun sedan kan följa utvecklingen av barns livssituation och arbetet med barnkonventionen över tid, och fokusera på aktuella frågor.

Barnbokslutet försöker ge en övergripande bild över Linköpings kommuns barnrättsarbete, men är på inget sätt heltäckande för all verksamhet som pågår i kommunen gällande barnrättsfrågor. De aktiviteter som framkommer av barnbokslutet speglar inte nödvändigtvis förvaltningarnas arbete, utan utgår från den information som funnits tillgänglig. Det finns ett behov av att utveckla kommunens arbete med barnbokslutet och hur rapportering och dialog ska ske mellan hållbarhetsenheten som sammanställer barnbokslutet och förvaltningarna. Även Coronapandemin har haft inverkan på förvaltningarnas möjlighet att bidra med information om sitt barnrättsarbete, såväl som deras faktiska insatser på området.

1.3 Barnbokslutets disposition

Inledningsvis ges en överblick av barns livssituation. Kapitlet är indelat i två delar, varav den första delen utgörs av en nationell utblick på barns rättigheter och livssituation och den andra delen ger en överblick över barns livssituation i Linköping. Vidare innehåller barnbokslutet ett kapitel om kommunens arbete och insatser i förhållande till barnkonventionen. Barnbokslutets sista kapitel består av en analys och föreslagen inriktning, med utgångspunkt från Sveriges kommuner och regioners implementeringsnycklar för barnrättsarbete. Genom hela barnbokslutet används de fyra grundläggande och vägledande principerna

i barnkonventionen (artikel 2, 3, 6, och 12) och de två genomförandeartiklarna (artikel 4 och 42) som ett sätt att belysa barns rättigheter och kommunens arbete med barnkonventionen.

- Barnets rätt att inte diskrimineras (*Artikel 2*)
- Barnets bästa i främsta rummet (*Artikel 3*)
- Barnets rätt till liv och utveckling (*Artikel 6*)
- Barnets rätt att få uttrycka sina åsikter (*Artikel 12*)
- Användning av tillgängliga resurser till fullo (*Artikel 4*)
- Information om rättigheterna (*Artikel 42*)

2 Barns livssituation

I detta kapitel ges en övergripande beskrivning av statusen avseende barns rättigheter och barns livssituation nationellt och i Linköping. Kapitlet ger inte en heltäckande bild av barns livssituation, utan fokuserar främst på barn vars rättigheter inte blir tillgodosedda. En stor andel av barn i Sverige och i Linköping har det bra och deras rättigheter tas hänsyn till. Detta kapitel visar dock att det finns brister inom vissa områden gällande barns rättigheter, och framför allt att det finns skillnader mellan olika grupper av barn.

2.1 Nationell utblick

Detta kapitel är indelat i två underkapitel, barns rättigheter och barns förutsättningar. Det första kapitlet utgår från barnkonventionens grund- och genomförandeartiklar och ger en inblick i hur skyddet för barns rättigheter ser ut i Sverige. Det andra underkapitlet beskriver hur barn i Sverige har det idag inom områdena bakgrund och familj, hälsa, skola, fritid, inflytande och delaktighet, diskriminering, kränkningar och trakasserier samt kopplat till Corona.

2.1.1 Barns rättigheter

Diskriminering

FN:s barnrättskommitté uttrycker en oro över den bristande likvärdigheten i genomförandet av barnkonventionen mellan kommuner, som också gäller för olika grupper av barn inom olika kommuner. I förlängningen innebär detta att barns tillgång till stöd och tjänster inte är likvärdig. Ett exempel är de rapporterade fallen av godtyckliga ingripanden i afrosvenskars och afrikaners familjeliv och över sociala myndigheters omhändertagande av barn.¹

Barns bästa

FN:s barnrättskommitté pekar ut att myndigheter inte lägger tillräcklig vikt vid barnens rätt att få sitt bästa satt i främsta rummet. Kommittén är också oroad över att det inte görs en obligatorisk konsekvensanalys med utgångspunkt i barnets rättigheter vid alla åtgärder som rör barn och att relevanta yrkesgrupper inte har tillräcklig utbildning i bedömning av barnets bästa.²

Liv och utveckling

FN:s barnrättskommitté ser det som oroande att skolornas handlingsplaner mot mobbning sällan uppges bygga på en kartläggning av behov, att antalet elever som utsätts för någon form av trakasserier, inklusive nätmobbning, av andra elever ökar och att sociala medier-företag inte i tillräckligt hög utsträckning deltar i bekämpningen av mobbning och trakasserier på nätet. Kommittén är också oroad över att skolhälsovården, trots det höga antalet unga med psykisk ohälsa och psykosociala sjukdomar, inte har tillräckligt med resurser för att ta

¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

² Ibid.

hand om dem i tid och på lämpligt sätt, och att de behöver vänta länge innan de får komma till skolpsykologer och ta del av det psykosociala stödsystemet.³

Nätverket för barnkonventionen tar upp i sin rapport till FN:s barnrättskommitté vikten av att ta itu med orsakerna till att så många barn placeras i familjehem eller på institutioner. De pekar också på att förhållandena på institutioner och familjehem behöver kontrolleras och att myndigheter säkerställer att det finns oberoende klagomålsmekanismer för de barn som är placerade där. De menar också att stödet till barn som lämnar institutionell vård behöver stärkas. Nätverket uppmanar också kommuner att ge ökat stöd till barn som upplever våld i hemmet, exempelvis genom att bli bättre på att upptäcka dessa fall tidigt, att göra särskilda utbildningsinsatser för föräldrar i riskzonen och att se till att våldsoffer har tillgång till rådgivning och återhämtning.⁴

Rätt att uttrycka sina åsikter

FN:s barnrättskommitté ser positivt på åtgärderna i socialtjänstlagen och skollagen för att genomföra barnets rätt att komma till tals, men noterar med oro att den rätten är otillräckligt genomförd i praktiken, i synnerhet när det gäller vårdnad, boende och umgänge och i utredningar inom socialtjänsten. Kommittén är också oroad över att barn med funktionsnedsättning inte regelmässigt får komma till tals i frågor som rör dem och inte får möjlighet att uttrycka sig.⁵

Även Barnombudsmannen menar att barns rätt att komma till tals måste stärkas, likväl barns rätt till upprättelse och möjlighet att hävda sina rättigheter. Barnombudsmannen menar vidare att de möjligheter till upprättelse som finns idag är på nationell nivå medan de flesta beslut som rör barnet fattas på lokal och regional nivå, och att det därför behövs klagomöjligheter där. Barnombudsmannen är särskilt oroad över barn i utsatta situationer och deras möjligheter att komma till tals och att få sin sak prövad.⁶

När det gäller beslut som berör barnet indirekt eller beslut som kan sägas ligga längre ifrån barnet hörs barnet i många fall inte alls. Ett exempel är när städer förtätas och barns behov av fria ytor för lek och rörelse ställs mot andra intressen. En nationell kartläggning från SCB 2018 visade exempelvis att skolgårdarna i Sverige krymper. Barnombudsmannen genomförde en undersökning om vuxnas attityder till barns rättigheter, där det bland annat framkom att vuxna ofta inte anser att barn behöver komma till tals i övergripande frågor som inte direkt rör barn. Som exempel ansåg enbart 5 procent att det är mycket viktigt att barn får komma till tals i stadsplaneringen. Vuxnas inställning till barns förmåga att fatta beslut är också negativ.

³ Ibid.

⁴ Nätverket för barnkonventionen, Barns röster från A till FN, 2013.

⁵ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

⁶ Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

Barnombudsmannens rapport visar också på att barn påverkas av att ha föräldrar närvarande, och inte alltid vågar uttrycka sin egen vilja.⁷

I en kartläggning av barns delaktighet i utredningar om vårdnad, boende och umgänge konstateras att barn har olika förutsättningar att komma till tals, eftersom ungefär en tredjedel av barnen i granskningen inte hade haft något enskilt samtal med utredaren. Även barnombudsmannens samtal med barn visar att barn inte känner sig delaktiga i socialtjänstens utredningar.⁸

I en kartläggning om barns delaktighet genomförd av Barnombudsmannen framkommer att ungefär hälften av barnen upplevde att de fick säga vad de tyckte och blev lyssnade på i skolan. Barnen vittnar om delaktighet som enbart symboliskt, att barn får möjlighet att uttrycka sig men att det inte finns några vuxna som tar emot deras berättelser, som lyssnar och som återkopplar på det barnen berättar. Barn har också berättat att de inte alltid känner sig delaktiga i skolans processer efter att de anmält kränkningar.⁹

Användandet av tillgängliga resurser till fullo

FN:s barnrättskommitté uppmanar att se över statsbudgeten så att den innehåller information om genomförandet av konventionen, att budgeten utformas utifrån ett barnrättsperspektiv genom att införa ett system för att kontrollera fördelningen och användningen av resurser för barn i hela budgeten, samt gör bedömningar av hur barnets bästa beaktas vid investeringar eller budgetnedskärningar och bedömer konsekvensen av sådana investeringar eller budgetnedskärningar för både flickor och pojkar.¹⁰

Barnahusutvärderingen konstaterade också att inblandade myndigheters olika sekretessregler försvårade samverkan och att det fanns brister som ledde till att de barn som kommer till Barnahus inte får likvärdigt stöd.¹¹

Information om rättigheterna

FN:s barnrättskommitté uppmanar till att stärka åtgärder för att höja kunskapen om betydelsen och den praktiska tillämpningen av artikeln om barnets bästa.¹² Barnombudsmannen har i en undersökning funnit att uppemot en femtedel av lärarna i undersökningen inte hade tillräckliga kunskaper om barns rättigheter för att kunna undervisa i ämnet. Andra undersökningar Barnombudsmannen genomfört visar att majoriteten vuxna känner till barnkonventionen, men enbart hälften känner till dess innehåll. Kvinnor, högskoleutbildade och vuxna med barn under 18 känner i högre utsträckning till barnkonventionen och dess innehåll. Undersökningar visar också att kunskapen om barnkonventionens

⁷ Ibid.

⁸ Ibid.

⁹ Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

¹⁰ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

¹¹ Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

¹² FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

existens har ökat hos barn, men att många barn fortfarande inte känner till barnkonventionen. De barn som känner till barnkonventionen har pratat om det i skolan.¹³ Nätverket för barnkonventionen har genomfört hearingar med barn, där det också framkommer att barn oftast får kunskap om sina rättigheter och barnkonventionen genom skolan, i specifika temadagar. Barnen saknade ett kontinuerligt arbete där deras rättigheter integrerades i den ordinarie skolverksamheten.¹⁴

FN:s barnrättskommitté är oroad över att skolelever och föräldrar inte får tillräckligt mycket utbildning om de risker som är förknippade med användningen av olika sociala medier. Kommittén lyfter också att barn som utsätts för övergrepp och vanvård ofta har svårt att få tillgång till rehabiliteringstjänster och psykiatrisk vård, framför allt på grund av den bristande tydligheten om vårdkedjan. Därutöver så har personal i skolor och på institutioner inte tillräcklig utbildning för att upptäcka tidiga tecken på övergrepp och vanvård, vilket leder till att endast ett fåtal av fallen anmäls till socialtjänsten. Kommittén uttrycker även oro över att föräldrar och personer som arbetar med barn med funktionsnedsättning inte är tillräckligt informerade och utbildade när det gäller dessa barns särskilda behov.¹⁵

2.1.2 Barns förutsättningar

Bakgrund och familj

Flera organisationer uttrycker en djup oro över ökade klyftor och den socioekonomiska utsatthet som barn lever i. Fattigdomen minskar i hela världen, så även i Sverige. Däremot verkar den allt mer koncentreras till vissa grupper som är överrepresenterade i statistiken. Nästan hälften av alla barn födda år 2000 har erfarit ekonomisk utsatthet åtminstone något enstaka år under sin uppväxt.¹⁶ Var tionde barn i Sverige lever i fattigdom, och då räknas inte flyktingbarn som kommit från och med 2015, asylsökande och papperslösa barn in i den statistiken. Undersökningar visar att ungefär hälften av alla som hamnar i fattigdom har tagit sig ur sin situation inom ett år. En femtedel lever i fattigdom i fem år eller mer. 2019 har SCB för första gången undersökt hur många barn som lever med varaktigt låg inkomststandard. Det handlar om 44 000 barn, eller 2,8 procent. Barn i familjer med låg inkomststandard och eller försörjningsstöd har blivit något färre, men är mer marginaliserade än den stora gruppen barn.¹⁷

¹³ Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

¹⁴ Nätverket för barnkonventionen, Barns röster från A till FN, 2013.

¹⁵ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

¹⁶ Rädda barnen, Millenniebarnen – en studie om ekonomisk utsatthet bland barn under hela uppväxten, 2020.

¹⁷ Majblommans riksförbund, Spelar det roll?, 2019

FN:s barnrättskommitté är särskilt oroade för migranter och asylsökande, och där saknas information om deras utsatthet, såväl som för papperslösa.¹⁸ Antalet barn som upplevt att deras föräldrar separerat har ökat under de senaste åren och barn till ensamstående föräldrar, särskilt mammor, står ut i statistiken över ekonomiskt utsatta. Även barn som själva är eller vars föräldrar är födda utomlands står ut. När dessa faktorer sammanfaller är utsattheten ännu högre.¹⁹

Barnombudsmannen har tagit fram en rapport om barns röster om att växa upp i utsatta kommuner och förorter. Barnen berättar att de känner ett utanförskap och en exkludering från stora delar av samhället. De tror inte att de kan förverkliga sina framtidsplaner utan att först behöva flytta, eftersom det antingen saknas arbeten, eller att personer från dessa orter diskrimineras. Många av barnen trivs i sitt närområde. Samtidigt är barnens vardag kantad av våld och kriminalitet. Det kan handla om att de utsätts för våld och sexuella trakasserier, men också om skottlossningar och drogförsäljning i området. Även barn som är fyra och fem år gamla beskriver våld – på förskolan eller i sitt närområde. Barn säger också att de begränsas i sin vardag genom att de hålls inne.²⁰

Barnen beskriver en skola där det är svårt att få studiero och som präglas av våld, stök och otrygghet. Barnen pratar också om täta lärarbyten och om brist på stöd. Flera barn beskriver en vuxenvärld som har låga förväntningar på dem. De låga förväntningarna påverkar barnens självbild och deras framtidstro och tilltron sänks ju äldre barnen blir. Den känsla av utanförskap och exkludering som flera barn beskriver kan också ta sig uttryck i låg tilltro till det politiska systemet. Samtidigt känner barn som är delaktiga inom olika organisationer eller fritidsverksamheter en större tillit till samhället och en ökad känsla av att kunna påverka sin situation.²¹

Hälsa

Det finns stora skillnader i fysisk och psykisk hälsa för barn med olika socioekonomiska förutsättningar.²² Psykisk ohälsa bland barn ökar, och är det vanligaste samtalsämnet hos Bris när barn söker stöd. Dessutom fortsätter allvarsgraden i barns samtal att öka. Samtal om sömnsvårigheter, suicid, ätstörningar och självskadebeteenden ökar. I samtalen till Bris är det tydligt att samhällets krav och förväntningar upplevs ouppnåeliga och att det påverkar barns psykiska hälsa negativt. I barns samtal till Bris är ett vanligt förekommande ämne stress och press att lyckas inom livets alla områden: i

¹⁸ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

¹⁹ Majblommans riksförbund, Spelar det roll?, 2019, Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

²⁰ Barnombudsmannen, Utanförskap, våld och kärlek till orten, 2018

²¹ Ibid.

²² FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

skolan, på fritiden och i sociala medier. Många barn känner av pressen kring att vara socialt lyckad och ha många kompisar, att se bra ut och att prestera bra i skolan.²³

Många barn håller sitt dåliga mående för sig själva och berättar inte om hur de mår för närstående i sina liv. I samtalen till Bris beskriver barn att det är svårt att få hjälp och stöd för sitt mående och det finns stora brister i hur samhället förmår tillgodose barns behov av, och rätt till, hälso- och sjukvård. En del vet inte vart de ska vända sig för att få hjälp och det finns brister i bemötandet med vården. Barn berättar exempelvis att de har svårt att få hjälp om de inte bedöms må ”tillräckligt dåligt”. En röd tråd i berättelserna är att barn upplever att de inte blir tillräckligt informerade eller görs delaktiga i sin situation, att de slussas runt mellan aktörer eller får vänta i vårdköer, och att de olika vårdgivarna inte förmår se helheten runt barnet.²⁴

Barns stillasittande har ökat de senare åren, inte minst under pandemin. Både för barnen och samhället i stort är bristen på rörelse en stor utmaning. Enbart två av tio barn når upp till WHO:s rekommendationer om daglig fysisk aktivitet. Med en stigande ålder ökar stillasittandet och bara en av tio tonåringar når upp till rekommendationerna. De yngre pojkarna rör sig mest, medan de äldre flickorna rör sig minst. Om även variabler som etnicitet och socioekonomi tas i beaktande blir siffrorna ännu sämre.²⁵

Skola

Elevernas socioekonomiska bakgrund har fått en större betydelse för elevernas betygsresultat, framför allt för elever som inte är födda i Sverige. Utlandsfödda elever har under senare år fått svårare förutsättningar att nå goda skolresultat genom att invandringsåldern stigit och föräldrarnas socioekonomiska status försämrats. För elever födda i Sverige, både elever med svensk bakgrund och elever med utländsk bakgrund, har den socioekonomiska bakgrunden också fått en ökad betydelse. Av de socioekonomiska bakgrundsfaktorerna är det föräldrarnas utbildningsnivå som har den största betydelsen för betygsresultaten, men utbildningsnivåns betydelse har inte ökat över tid. Däremot har föräldrarnas inkomst blivit allt viktigare, och framstår som den centrala förklaringen till den ökade betydelsen av socioekonomisk bakgrund för betygsresultaten. För utlandsfödda elever har även föräldrarnas utbildningsnivå och grad av bidragstagande bidragit till den ökande betydelsen av socioekonomisk bakgrund för skolresultaten.²⁶

Skillnaderna mellan skolor och elever i Sverige har ökat i tjugo års tid, och skolan blir allt sämre på att kompensera för elevernas sociala arv, den så kallade likvärdigheten. En segregerad skola leder till bristande jämlikhet bland

²³ Bris, Hållbara liv, 2020

²⁴ Ibid.

²⁵ Generation Pep, Pep-rapporten 2021

²⁶ Skolverket, Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor: En kvantitativ studie av utvecklingen över tid i slutet av grundskolan, 2018

barn och så småningom till ojämlika chanser på arbetsmarknaden. Samhällets ekonomi påverkas också negativt av en kluven skolstruktur som missar att ta vara på alla barns potential att lära sig. OECD kopplar också sjunkande skolresultat i Sverige till den ökade segregationen.²⁷

Barn som kommer till Sverige har svårt att få tillgång till utbildning, och migrantbarn hoppar i högre utsträckning av skolan jämfört med andra barn.²⁸ Skolan är också en bidragande faktor till barn och ungas stress. Barn beskriver en avsaknad av strategier för att hantera skolstressen och att påfrestningarna i skolarbetet aldrig tar paus.²⁹

Fritid

Barn som är delaktiga i civilsamhället och har en aktiv fritid har större framtidstro och tro på sig själva jämfört med de barn som saknar något meningsfullt att göra på fritiden. En meningsfull fritid kan vara att gå till den lokala fritidsgården, att delta i någon sport, kulturskola eller förening.³⁰ Att kunna erbjuda barn en meningsfull fritid är inte självklart i familjer med små ekonomiska resurser.³¹

Delaktighet och inflytande

Barnombudsmannens attitydundersökningar bland allmänheten visar att vuxna anser att vuxna ska ha mer att säga till om än barn, till exempel om var en familj ska bo. Kvinnor anser i högre utsträckning än män att barn har rätt att bli involverade i beslut.³²

Kränkningar och trakasserier

Barn i marginaliserade familjer, barn med utländsk bakgrund, romska barn och barn som identifierar sig som hbtqi utsätts för diskriminering från myndigheter, allmänheten och andra barn.³³ Undersökningar visar att vuxna, och framför allt män, i högre utsträckning tycker att det är okej att diskriminera barn som är asylsökande, EU-migranter, nationella minoriteter och papperslösa jämfört med andra grupper av barn. Barn själva beskriver situationer där de behandlats kränkande och diskriminerats på grund av sin tillhörighet till samisk minoritet, sin hudfärg, kön, funktionsnedsättning eller på grund av att de är barn.³⁴

Ensamkommande och asylsökande barn befinner sig i en särskilt utsatt situation. De löper särskild risk att utsättas för sexuellt utnyttjande och/eller

²⁷ Majblommans riksförbund, Spelar det roll?, 2019

²⁸ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

²⁹ Bris, Hållbara liv, 2020

³⁰ Barnombudsmannen, Utanförskap, våld och kärlek till orten, 2018

³¹ Majblommans riksförbund, Spelar det roll?, 2019

³² Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

³³ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

³⁴ Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

sexuella övergrepp. Flera ensamkommande barn försvinner varje år. Därutöver är gode män inte alltid tillräckligt utbildade och de har inte alltid med sig en tolk när de träffar barnet. Många ensamkommande och asylsökande barn har inte heller tillgång till sådant som de behöver för att klara vardagen, så som vinterkläder, hygienartiklar och skolmaterial.³⁵

Attitydundersökningar visar att vuxna, och framför allt män, anser att föräldrar har rätt att kontrollera sina barn på olika sätt, till exempel att de alltid har rätt att kontrollera sitt barns mobiltelefon. De visar också att en klar majoritet av vuxna människor inte anser att det är okej att använda fysiskt våld mot barn, inte heller i uppfostrande syfte. Skillnader finns dock mellan kvinnor och män, där den första gruppen är mer negativt inställda till kroppslig bestraffning i uppfostrande syfte. Däremot visar både kvinnor och män mer acceptans för andra typer av kränkande behandling i uppfostrande syfte som inte inbegriper våld, men även här är skillnader mellan könen stora. Inställningen till repressiva åtgärder, i de fall barn inte betar sig som vuxna förväntar sig eller önskar, beror i hög grad på i vilken miljö barnet befinner sig. Våld i hemmet, oavsett om det gäller psykiskt eller fysiskt våld, är inte lika accepterat som våld som sker i olika institutioner, till exempel en anstalt eller i skolan.³⁶

Enligt skollagen får vuxna i skolan använda sig av omedelbara och tillfälliga åtgärder mot elever för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero, eller för att komma till rätta med en elevs ordningsstörande beteende. Risken finns dock att denna befogenhet missbrukas, och flera rättsfall tyder även på detta då lärare bland annat tagit grepp om elever, med våld visat ut elever ur klassrum och slagit elever på kinden med öppen hand. En stor andel av anmälningarna till Skolinspektionen rör elever som utsatts för kränkningar av skolpersonal.³⁷

Det är vanligare att bli utsatt för stöld än att bli utsatt för andra brott bland unga, och det är vanligare att killar utsätts för stöld än att tjejer gör det. När det kommer till utsatthet för våld finns inga stora skillnader i den totala utsattheten mellan killar och tjejer. Betydligt fler tjejer än killar blir utsatta för sexualbrott. Nästan hälften av eleverna i årskurs 9 har under de senaste 12 månaderna utsatts för någon typ av brott. Drygt vart tionde barn i årskurs 9 uppger att de utsatts för hot vid något tillfälle under de senaste 12 månaderna, och andelen har varit densamma sedan 2015.³⁸

Under 2020 uppgav en tredjedel av unga mellan 16-24 att de känner sig otrygga i det egna bostadsområdet när de går ut ensamma på kvällen eller att de helt avstår att gå ut. Det finns stora skillnader i den upplevda otryggheten mellan könen, där 44 procent av tjejerna och 20 procent av killarna kände sig

³⁵ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

³⁶ Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

³⁷ Ibid.

³⁸ Barnombudsmannen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Barn och unga som utsatts för brott, 2021

otrygga. Skillnaden mellan killar och tjejer tycks inte heller minska över tid. Könsskillnader i otrygghet förekommer även bland yngre barn i åldern 12 till 18 år. I en vanlig klass på 30 elever i årskurs 9 är det i genomsnitt sex elever som utsatts för lindrigt våld vid något tillfälle under det senaste året. Den vanligaste platsen att utsättas på är i skolan eller på skolgården. En av fem tjejer i årskurs 9 har utsatts för sexualbrott och det är vanligast att utsättas på fest, festival, konsert eller liknande. Att bli utsatt för brott kan få en rad negativa konsekvenser i sig, och rädslan för att bli utsatt igen kan samtidigt göra att man begränsar sin tillvaro och undviker olika sammanhang.³⁹

FN:s barnrättskommitté uttrycker en oro över att antalet offer för barnmisshandel har ökat betydligt, särskilt när det gäller barn upp till 6 år, samt att barn med funktionsnedsättning utsätts för våld i högre utsträckning jämfört med andra barn.⁴⁰ Samtalen till Bris om fysiskt våld och om sexuella övergrepp har ökat mellan 2018 och 2019. Under 2019 syns en stor ökning av samtal om sexuella övergrepp som också handlar om nätet, de utgör nu en femtedel av samtliga samtal om sexuella övergrepp.⁴¹

Coronapandemin

Barnombudsmannen har i sin årsrapport för 2021 pekat ut tre områden där coronapandemin har påverkat barns rättigheter. Dessa tre områden är barns delaktighet i krisberedskap, barns rätt till utbildning under en kris och barns rätt till hälsa och fritid. Undersökningar har visat att barn har en stor tilltro till myndigheter och traditionella nyhetsmedier när det kommer till informationen de gett avseende pandemin, men att barn önskar att informationen varit tydligare och mer information, framför allt mer information riktad till målgruppen barn.⁴² Bris lyfter fram hur pandemin har skapat oro och rädsla hos många barn. Information riktad till barn från myndigheter om smittspridningen och riktlinjer som påverkar barn har varit otillräcklig. Hos Bris har barn efterfrågat samhällsinformation och stöd för att kunna förstå och hantera vad som händer.

Flera kommuner har rapporterat om en ökad psykisk ohälsa hos gymnasieelever kopplat till vårens distansundervisning och en ökning av besök hos skolsköterskor och skolkuratorer, främst bland flickor.⁴³ Coronapandemin har också lett till att möten med hälsovård och socialtjänst har ställts in. Risken finns att barn får en sämre psykisk hälsa när de inte har tillgång till vård och stöd.⁴⁴ I över hälften av Sveriges regioner upplever verksamhetschefer över

³⁹ Ibid.

⁴⁰ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

⁴¹ Bris, Hållbara liv, 2020

⁴² Barnombudsmannen, Alla tar ju inte ansvar – barnkonventionen som lag under en samhällskris, 2021

⁴³ Bris, Första året med pandemin - Om barns mående och utsatthet, 2021.

⁴⁴ Barnombudsmannen, Additional submission to the UN Committee on the Rights of the Child from the Ombudsman for Children in Sweden focusing on Sweden's response to Covid-19, 2020

ungdomsmottagningar att den psykiska ohälsan bland unga har ökat under pandemin.⁴⁵

Under 2020 har barns tillgång till skyddsfaktorer såsom trygga sociala sammanhang och sociala relationer med jämnåriga och med trygga vuxna utanför hemmet begränsats. Skolan utgör exempelvis en viktig skyddsfaktor för barn som lever i utsatthet. Samtidigt har riskfaktorerna för utsatthet ökat genom att många föräldrar förlorat sina arbeten eller på andra sätt drabbats av en försämrad och osäker ekonomisk situation till följd av pandemin.⁴⁶

Barn riskerar att inte nå kunskapsmålen på grund av de förändringar som skett i skolan under den rådande coronapandemin.⁴⁷ Av Folkhälsomyndighetens uppföljningar framkommer att skolans viktiga roll påverkas negativt vid distansundervisning och att skillnaderna mellan de elever som lyckas och inte lyckas riskerar att öka. Effekten blir större ju yngre barnen är. För vissa grupper av barn har distansundervisning fått positiva effekter. På gymnasieskolan har till exempel distansundervisningen medfört att närvaron har ökat för vissa elevgrupper. Hemmasittare och elever med psykisk ohälsa har i högre grad varit närvarande när undervisningen bedrivits digitalt.⁴⁸

Samtidigt har distansundervisning bidragit till ökad psykisk ohälsa och psykiska besvär, såsom ångest, har ökat markant.⁴⁹ För några barn har omställningen till distansundervisning inneburit en ökad risk att inte kunna tillgodogöra sig sina studier på samma sätt. Det kan handla om att undervisningen minskar i omfattning, att det ställs högre krav på självstudier eller att det blir svårare att få hjälp från lärare. För barn som har föräldrar med språkliga utmaningar och arbetsrelaterad stress kan det vara svårare att få hjälp med att bedriva självstudier. Distansundervisning kan leda till minskad motivation och en känsla av ensamhet som växer med tiden. Själva lärandet kan också påverkas negativt då eleverna inte kan samarbeta och diskutera med andra elever på det sätt de vanligen gör i klassrummet. Det framgår också att det finns en olikvärdighet bland eleverna när det gäller tillgång till digitala verktyg, både i hemmiljön och i skolan. Att inte ha tillgång till skolans lokaler kan också få andra negativa konsekvenser, som avsaknad av skolmat och socialt stöd från andra vuxna än sina föräldrar, minskad fysisk aktivitet och generella avbrott i barnens sociala liv och möjligheter till stimulans. Frånvaro

⁴⁵ Barnombudsmannen, Alla tar ju inte ansvar – barnkonventionen som lag under en samhällskris, 2021

⁴⁶ Bris, Första året med pandemin - Om barns mående och utsatthet, 2021.

⁴⁷ Barnombudsmannen, Additional submission to the UN Committee on the Rights of the Child from the Ombudsman for Children in Sweden focusing on Sweden's response to Covid-19, 2020

⁴⁸ Barnombudsmannen, Alla tar ju inte ansvar – barnkonventionen som lag under en samhällskris, 2021

⁴⁹ Bris, Första året med pandemin - Om barns mående och utsatthet, 2021.

hos personal i grundskolan har i vissa fall gjort att det har varit svårt att tillgodose eleverns behov av extra anpassningar och särskilt stöd.⁵⁰

Pandemin har också inneburit förändringar i samhällets stöd till barn. Restriktionerna har försvårat för barn att ha samma kontakt med vård- och stödaktörer som tidigare. Samtidigt har en större samverkan mellan olika aktörer och ökad digitalisering möjliggjort nya former för stöd.⁵¹

Barn har beskrivit hur avsaknaden av distraktioner och social samvaro lett till att ens dåliga mående tagit större plats och att tidigare psykisk ohälsa gjort sig påmind. Sedan coronapandemin startade har det skett en väsentlig ökning av samtal om familjekonflikter. Pandemin har medfört påfrestningar i barns liv och har förstärkt en redan existerande utsatthet hos många barn.⁵² Barn i socioekonomiskt utsatta situationer riskerar särskilt att drabbas negativt av Corona, till exempel om de behöver gå i skola hemifrån eller om deras föräldrar förlorar sina jobb eller av andra anledningar inte kan arbeta.⁵³

Coronapandemin ökar risken för att barn som tidigare haft starka skyddsfaktorer runt sig förlorar dessa, till exempel om föräldrarna förlorar sina arbeten eller om de hålls hemma av rädsla för viruset. Barnen riskerar att bli utsatta för mer våld, förlora viktigt stöd i skolarbetet och deras psykiska hälsa kan försämrans.⁵⁴ Barns rätt att komma till tals påverkas också av pandemin. Ett exempel ges i en sammanställning av Socialstyrelsen gällande anmälningar om barn till socialtjänsten, där det framkom att socialtjänsten i vissa kommuner och stadsdelar uppger att barn, framför allt i yngre åldrar, har kommit till tals i mindre utsträckning under förhandsbedömningarna under pandemin, på grund av färre fysiska möten. Samtalen har dessutom ibland enbart skett med vårdnadshavaren och inte med barnet.⁵⁵

Risken att utsättas för kränkningar och våld på sociala medier ökar också, då barn spenderar mer tid där. Dessutom kan de platser de brukar besöka, som till exempel skolan, missa deras utsatthet och orosanmälningar utebli.⁵⁶ Internationella studier visar att risk för våld mot barn ökat under pandemin. Samtalen till Bris indikerar att så även kan vara fallet i Sverige. Under året har samtal om fysiskt och psykiskt våld ökat markant hos Bris. Här framgår att

⁵⁰ Barnombudsmannen, Alla tar ju inte ansvar – barnkonventionen som lag under en samhällskris, 2021

⁵¹ Bris, Första året med pandemin - Om barns mående och utsatthet, 2021.

⁵² Ibid.

⁵³ Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

⁵⁴ Barnombudsmannen, Additional submission to the UN Committee on the Rights of the Child from the Ombudsman for Children in Sweden focusing on Sweden's response to Covid-19, 2020

⁵⁵ Barnombudsmannen, Alla tar ju inte ansvar – barnkonventionen som lag under en samhällskris, 2021

⁵⁶ Barnombudsmannen, Additional submission to the UN Committee on the Rights of the Child from the Ombudsman for Children in Sweden focusing on Sweden's response to Covid-19, 2020

isoleringen inneburit fler tillfällen för barn att utsättas för våld riktat mot dem själva eller mot en annan förälder, och att det varit svårare att hålla sig undan hemmet.⁵⁷

Barnombudsmannen uttrycker en oro att det på grund av det ekonomiska läget som orsakats av pandemin kommer ske flera nedskärningar inom den offentliga sektorn som kommer påverka barn negativt, bland annat inom områden som skola, stöd och skydd. Tidigare nedskärningar har lett till att antalet barn i förskole- och skolklasser ökat, lägre tillgång till socialtjänst och längre väntetider till barn- och ungdomspsykiatri.⁵⁸

2.2 Barns livssituation i Linköping

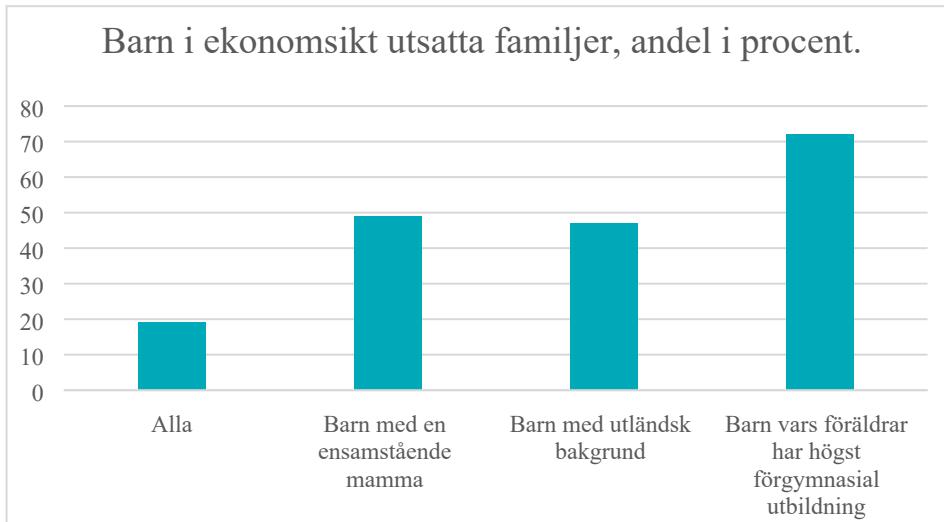
I detta underkapitel beskrivs barns situation och levnadsvillkor i Linköping utifrån statistik från ungdomsenkäten, kolada och barnombudsmannen. Beskrivningen illustreras av ett antal indikatorer. De indikatorer som legat till grund för beskrivningen finns i bilaga till barnbokslutet. Texten är indelad i olika arenor, som alla har beröring på kommunens uppdrag och verksamheter i olika utsträckning. Indikatorerna kan ha bäring på flera arenor, men varje indikator kommer enbart redovisas på en arena.

Bakgrund och familj

Precis som i övriga landet ökar de socioekonomiska skillnaderna för barn i Linköping. Andelen barn i ekonomiskt utsatta familjer i Linköping har sett ungefär densamma ut de senaste åren, där en femtedel av barnen tillhör ekonomiskt utsatta familjer. Skillnaderna är stora när en jämför mot andra variabler, där nära hälften av barnen med ensamstående mamma eller med utländsk bakgrund tillhör en ekonomiskt utsatt familj. Ungefär tre fjärdedelar av de barn med föräldrar som har som högst förgymnasial utbildning tillhör ekonomiskt utsatta familjer. Liknande trend kan ses för barn i familjer med låg ekonomisk standard, som innebär att inkomsterna inte räcker till för att betala boende och de mest nödvändiga levnadsomkostnaderna. Detta gäller en fjärdedel av barnen med en ensamstående mamma eller med utländsk bakgrund, samt två femtedelar av barnen där föräldrarna har högst förgymnasial utbildning.

⁵⁷ Bris, Första året med pandemin - Om barns mående och utsatthet, 2021.

⁵⁸ Barnombudsmannen, Additional submission to the UN Committee on the Rights of the Child from the Ombudsman for Children in Sweden focusing on Sweden's response to Covid-19, 2020

Andelen barn i befolkningen som under året ingått i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd i Linköpings kommun ökar enligt de senaste mätningarna och uppgår till drygt 5 procent. Verkställda vräkningar/avhysningar som berör barn har också ökat.

Andelen ensamstående föräldrar i kommunen är 2,3 procent, och andelen barn med föräldrar som har högst grundskoleutbildning är 8,7 procent. Andelen barn som har minst en långtidsarbetslös förälder är 16,7 procent, och med minst en förälder med sjuk- eller aktivitetsersättning är 2,2 procent. I ungdomsenkäten uppger barn med svensk bakgrund att deras föräldrar arbetar i högre utsträckning jämfört med barn med utländsk bakgrund. En högre andel föräldrar med utländsk bakgrund uppges studera, vara sjukskrivna, ha någon annan sysselsättning eller är arbetslösa jämfört med föräldrar med svensk bakgrund.

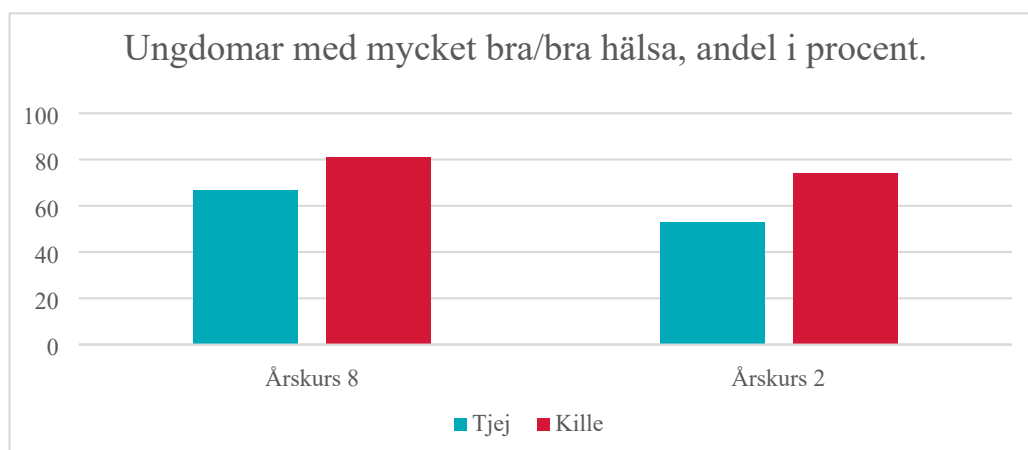
De flesta barn med utländsk bakgrund bor i Skäggetorp. Flera bor också i Berga och Ryd, men även i andra bostadsområden. Många av Linköpings bostadsområden är homogena, där till största del barn med svensk bakgrund bor. Barn med utländsk bakgrund uppger i högre utsträckning att de sällan har råd att köpa och göra samma saker som andra familjer. Barn med utländsk

bakgrund och barn med upplevd sämre ekonomi uppger i högre utsträckning att deras föräldrar ställer upp mer sällan eller aldrig, framför allt när det gäller läxläsning.

Var femte barn i grundskolan uppger att de vill att deras föräldrar ska veta mer om vad de tänker innerst inne. Barn med utländsk bakgrund svarar i högre utsträckning att de vill att deras föräldrar ska veta mer om vad de gör på internet, om hur de känner sig, om var de är på fritiden och om hur de har det med sina kompisar. För gymnasiet så uppger barn med utländsk bakgrund i högre utsträckning att de vill att deras föräldrar ska veta mer om dem, men även att de ska veta mindre jämfört med barn med svensk bakgrund.

Hälsa

Flickors uppskattade hälsa är lägre jämfört med pojkars. Enbart hälften av tjejer i gymnasiet uppskattar att de har en bra eller mycket bra hälsa, och trenden utvecklas negativt. Barn med en upplevd sämre ekonomi uppskattar i högre utsträckning att deras hälsa är dålig.

Var sjätte barn i årskurs åtta uppger att de sällan eller aldrig tränar på egen hand (exempelvis promenad, cykling, jogging, gå på gym), medan en tredjedel uppger att de aldrig deltar i organiserad idrott. För gymnasiet tränar var femte barn sällan eller aldrig på egen hand, och hälften deltar aldrig i organiserad idrott. En högre andel tjejer med utländsk bakgrund uppger att de aldrig deltar i organiserad idrott eller tränar på egen hand.

Över hälften av tjejerna i både grundskola och gymnasiet uppger att de ofta är stressade. En stor andel tjejer uppger att de ofta upplever smärtor, ångest och oro eller nedstämdhet. Många uppger också att detta hindrar dem från att delta i vardagliga aktiviteter i skolan och på fritiden. Även en stor andel killar uppger att de upplever liknande känslor kring ångest, oro och nedstämdhet.

Fler barn med utländsk bakgrund uppger att de inte har någon nära vän jämfört med barn med svensk bakgrund. Tjejer svarar i lägre utsträckning än killar att de anser att de duger som de är, att de är nöjda med sitt utseende och kan vara sig själva. Killar litar i större utsträckning på sin förmåga att klara av saker själv.

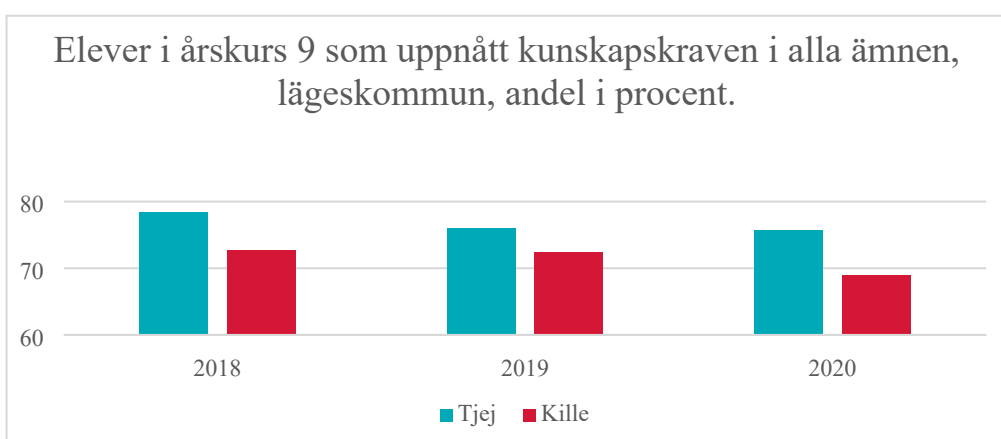
Var tionde barn på gymnasiet ser negativt på sin framtid. Barn med upplevd sämre ekonomi litar i mindre utsträckning på sin egen förmåga och de ser i högre utsträckning negativt på sin framtid.

Tobaksbruket ökar bland både tjejer och killar. Behovet att få tillhöra en grupp och känna samhörighet är enligt ungdomar en förklaring till alkohol- och tobaksbruk bland unga. Men de som röker har sämre psykisk och fysisk hälsa och sämre sömn. De känner sig också mindre trygga i skolan och uppger högre utsatthet för mobbning av elever och personal.⁵⁹

Skola

En klar majoritet av barnen uppger att de lär sig mycket i skolan. Två av tre barn uppger att de får tillräckligt med stöd av skolan om de har svårt att klara någon kurs. De upplever också att de får stöd och hjälp att utvecklas, och tre fjärdedelar känner också att lärarna behandlar dem rättvist. Hälften av barnen uppger att de har studiero på lektionerna. En majoritet av tjejerna uppger att de ofta känner sig stressade i skolan och var fjärde tjej uppger att de sällan känner sig duktiga i skolan. Ungefär vart åttonde barn trivs inte i skolan, och vart tredje barn uppger att de sällan känner sig motiverade. Fyra av fem barn uppger att skolan behandlar alla lika oavsett kön, språk, kultur och religion. Lärarnas stöd och bemötande har samband med ungdomars upplevelser under skoldagen. De som får stöd och hjälp att utvecklas känner sig oftare glada, duktiga, självsäkra och motiverade i skolan.⁶⁰

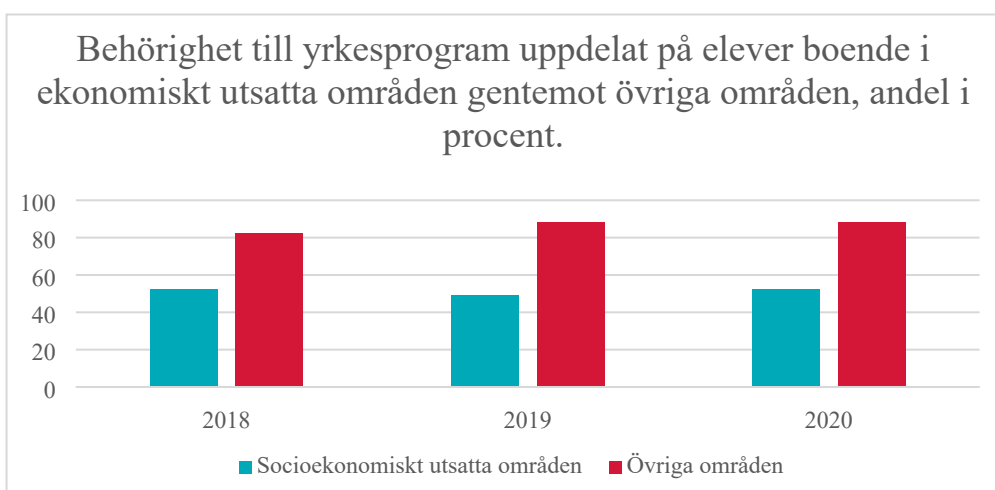
En femtedel av barnen uppnår inte behörighet till nationella program. Andelen elever i årskurs 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen har minskat under de senaste åren till 72 procent. Andelen gymnasieelever med examen inom fyra år ökar, och uppgår till nära fyra femtedelar av eleverna. Barn som varit placerade under delar eller hela årskurs nio har i mycket lägre utsträckning avslutat treårigt gymnasium. Barn med utländsk bakgrund uppger i högre utsträckning att de fått underkänt i minst ett ämne, detta gäller även barn, oavsett bakgrund, som uppger att deras föräldrar inte arbetar.

⁵⁹ Ungdomsenkäten Om mig, Hemkommunsrapport 2014 – 2020

⁶⁰ Ungdomsenkäten Om mig, Hemkommunsrapport 2014 – 2020

Tjejer har i högre grad valt studieförberedande program jämfört med pojkar. Generellt finns en ojämn könsfördelning mellan olika program. Behörighet till yrkesförberedande program i gymnasiet uppnås av drygt hälften av eleverna i socioekonomiskt utsatta områden, jämfört med fyra femtedelar av eleverna i övriga områden. Flickor har större social rörlighet⁶¹ jämfört med pojkar i studieförberedande program i gymnasiet, medan pojkar har större social rörlighet i yrkesförberedande program. Den sociala rörligheten är också väsentligt lägre i yrkesförberedande program och individuellt program jämfört med studieförberedande program.

Frånvaron i både grund- och gymnasieskolan har ökat kraftigt under 2020, framför allt för grundskolan. Den stora ökningen i frånvaro beror på coronapandemin. Skolfrånvaro är vanligare bland ungdomar som mår dåligt och som är otrygga och blir mobbade. Ungdomar som skolkar beskriver att de är nedstämda och trötta och saknar ofta arbetsro, lärarstöd och motivation.⁶²

Ungefär var sjätte barn känner sig inte tryggt i skolan. Tjejer känner sig i mindre utsträckning trygga i skolan. Otrygga ungdomar upplever mer oro och nedstämdhet och sover sämre. De har sämre stöd från föräldrar och vänner och blir oftare mobbade. De upplever också att föräldrarna inte har tillräcklig insyn i hur man mår eller har det med kompisar.⁶³

Fritid

Generellt trivs ungdomar bra på sin fritid, och killar är i högre utsträckning mycket nöjda med sin fritid jämfört med tjejer.⁶⁴ En majoritet av barnen uppger

⁶¹ Indikatorn beskriver social rörlighet för elever i gymnasieskolan, genom att jämföra fördelningen på olika gymnasieprogram för de som börjar gymnasiet. Statistiken visar inte vilket program personerna slutligen tar examen ifrån, utan ska ses som ett mått på aspiration, dvs vad barn vill, vad de tror att de klarar och vad de tror att de borde studera beroende på socioekonomisk bakgrund.

⁶² Ungdomsenkäten Om mig, Hemkommunsrapport 2014 – 2020

⁶³ Ungdomsenkäten Om mig, Hemkommunsrapport 2014 – 2020

⁶⁴ Ungdomsenkäten Om mig, Hemkommunsrapport 2014 – 2020

att de aldrig eller sällan deltar i kulturella, kreativa eller friluftslivsaktiviteter. (En majoritet av idrottsföreningarna i kommunen har pojkdominerad verksamhet, medan det är ungefär lika mellan föreningar som har flickdominerad verksamhet eller verksamhet som riktar sig till både pojkar och flickor.⁶⁵ Barn med utländsk bakgrund besöker oftare fritidsgårdar jämfört med barn med svensk bakgrund.

Barnens skärmtid verkar öka med åldern, men snittet är på 3-6 timmar per dag. Killar spelar datorspel i mycket större utsträckning än tjejer, och en majoritet av killarna spelar datorspel flera gånger i veckan.

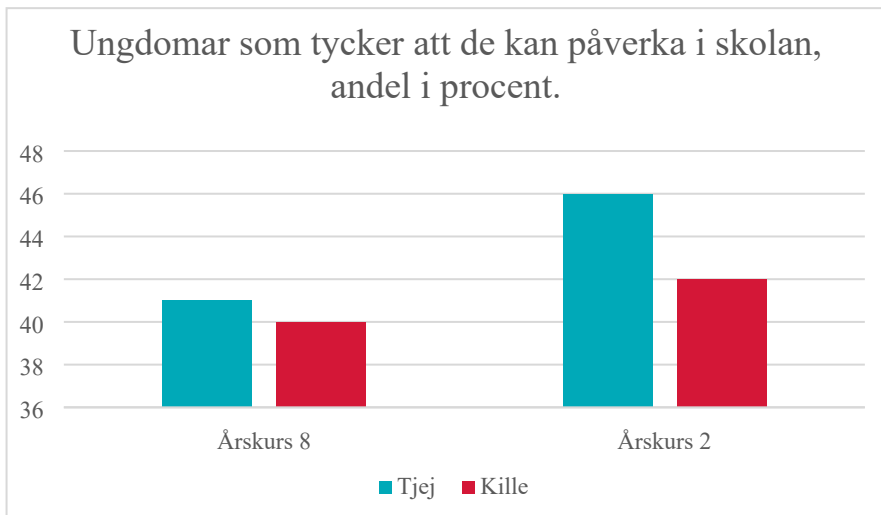
Två femtedelar av barnen med utländsk bakgrund svarar att de aldrig är ute i naturen. Samma andel gäller när det kommer till barnen som uppger att deras föräldrar inte arbetar. Vart tredje barn med svensk bakgrund uppger att de aldrig är ute i naturen.

Mindre än hälften av tjejerna uppger att de alltid känner sig trygga i sitt bostadsområde. Barn med sämre upplevd ekonomi och barn som uppger att deras föräldrar inte arbetar trivs sämre med sin skola, sin fritid, sitt bostadsområde och sin hemstad. De litar i mindre utsträckning på andra människor och samhällets skyddsnet.

Delaktighet och inflytande

Hälften av barnen uppger att de har liten möjlighet att påverka på sin skola. Majoriteten av barnen uppger att de antingen vill eller inte vet om de vill vara med och påverka i kommunen. De flesta svarar att de skulle rösta om det var val idag. Tjejer uppger en lägre tilltro till sin förmåga att klara av saker. Killar ser mycket positivt på sin framtid i högre utsträckning jämfört med tjejer.

⁶⁵ Antalet idrottsföreningar med LOK-stöd (Statlig lokalt aktivitetsstöd) med pojk- eller flickdominerad verksamhet, samt varken pojk- eller flickdominerad verksamhet, dividerat med totalt antal idrottsföreningar med LOK-stöd. LOK-stöd ges till föreningar med aktiviteter för stödberättigade deltagare 7-25 år. Med pojk- eller flickdominerad verksamhet avses att pojkarna eller flickorna svarar för mer än 60% av inrapporterade deltagaraktiviteter i föreningen.

En tredjedel av barnen uppger att det skulle vara svårt att vända sig till andra vuxna i sin närhet, utöver sina föräldrar, om de upplevde problem. En tredjedel vet inte om det skulle vara varken lätt eller svårt. Barnen uppger att det skulle vara lättast att vända sig till ungdomsmottagningen, lärare och mentorer samt elevhälsan.

Kränkningar och trakasserier

Byrån mot diskriminering i Östergötland rapporterar att ärenden som rör barn och unga främst har avsett bristande tillgänglighet, särskilt stöd och trakasserier kopplat till en eller flera diskrimineringsgrunder. Det har exempelvis handlat om bristande fysisk tillgänglighet på fritidsverksamhet utifrån barn som tar sig fram med rullstol, om hur barn med allergier kan tillförsäkras en god miljö. De har även hanterat anmälningar till Byrån som avser trakasserier, och de har ofta ett samband med kränkande särbehandling enligt skollagen. Anmälarna upplever många gånger att deras upplevelser inte tas på allvar och sällan utreds samt åtgärdas trots skolans kännedom om trakasserier. Denna typ av överträdelser av diskrimineringslagen är vanligast när individer anmäler sin eller sitt barns utbildningsanordnare för diskriminering. I vissa fall har Byråns jurister även uppmärksammat att vårdnadshavare eller eleverna blir utsatta för negativa konsekvenser till följd av att de påtalar diskriminering på skolan, vilket strider mot diskrimineringslagens repressalieförbud. Det kan exempelvis handla om att vårdnadshavare/närstående får orosanmälningar efter att de påtalat diskriminering.

Ungdomar som utsätts för elaka kommentarer eller att någon publicerat ut känsliga bilder/filmklipp på sociala medier ökar. Tjejer är i högre utsträckning än killar utsatta för upprepade kränkningar på sociala medier, och var tionde tjej på gymnasiet uppger att de tvingats till sexuella handlingar på internet.

En tredjedel av barnen uppger att de någon gång blivit utsatta för psykiskt eller fysiskt våld, och över var tionde barn på gymnasiet uppger att våldet skett det senaste året. En högre andel killar än tjejer uppger att de blivit utsatta för fysiskt våld, medan fler tjejer än killar uppger att de blivit utsatta för någon form av sexuellt våld. Det mesta våldet uppges ske i skolan, på en allmän plats och internet. Tjejer uppger i högre grad att våldet sker i hemmet och på internet

jämfört med killar, medan killar i högre utsträckning utsätts för våld på en allmän plats. Barn med utländsk bakgrund uppger i högre utsträckning att de blir utsatta för våld i hemmet. Barn med sämre upplevd ekonomi uppger i högre utsträckning att de utsätts för kränkningar på sociala medier och våld. De uppger också i högre utsträckning att våldet sker i hemmet, på allmän plats och på internet.

En femtedel av tjejerna uppger att de ibland, sällan eller aldrig känner sig trygga i skolan. Tjejer uppger i högre utsträckning att de inte känner sig trygga i skolan, i sitt hem och i sitt bostadsområde. Barn med utländsk bakgrund uppger också i högre utsträckning att de aldrig känner sig trygga i skolan, i sitt hem eller i sitt bostadsområde. Detsamma gäller för barn med upplevd sämre ekonomi.

Cirka två procent av barnen uppger att de blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Både tjejer och killar med utländsk bakgrund uppger i högre utsträckning att de blivit utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck. Barn som upplever en sämre ekonomi och barn vars föräldrar inte arbetar uppger i högre utsträckning att de blivit utsatta. Utsattheten verkar också öka med ålder.

Det är inte bara ungas utsatthet för brott som ökar. Även barn som blivit lagförda för brott ökar. Fler pojkar än flickor blir lagförda för brott.

Byrån mot diskriminering i Östergötland bedömer att det saknas kunskap om diskrimineringslagen, i synnerhet om utbildningsanordnares skyldigheter vid en anmälan/påtal om diskriminering. Aktivt åtgärdsarbete inom diskrimineringslagen förutsätter såväl kunskap och verktyg för att kunna bedriva ett aktivt och metodiskt arbete, och där barn och unga är inkluderade. Byråns erfarenhet är att kunskapen och metoderna saknas på skolor, och att det därmed finns brister i hur lagstiftningen efterlevs. Detta får givetvis konsekvenser för barn och ungas rättigheter. När Byrån utbildar skolpersonal bedömer de också att det finns en osäkerhet i hur olika situationer som kan uppstå i klassrum ska hanteras. Många gånger kan det vara situationer kopplade till rasism, men också sociala medier. Den osäkerheten kan givetvis också få negativa konsekvenser för barn och ungas rättigheter. Byråns erfarenhet är även att det många gånger framkommer att elever normaliserar vissa beteenden och tillmälen i skolmiljön som är kränkande och som går emot lagstiftningen.

Byrån mot diskriminering i Östergötland uppger också att många av de barn och unga som de möter saknar kunskap om diskriminering, kränkningar och vilka rättigheter de har. När de genomför föreläsningar för barn och unga på skolor och i fritidsverksamhet reagerar dessa ofta med förvåning över att inte haft information kring dessa frågor tidigare. Byrån bedömer generellt att det finns intresse och engagemang för frågor kopplat till rättigheter och skyldigheter, diskriminering, normer och fördomar, bland elever när de besöker skolor och andra verksamheter där barn och unga verkar.

Coronapandemin

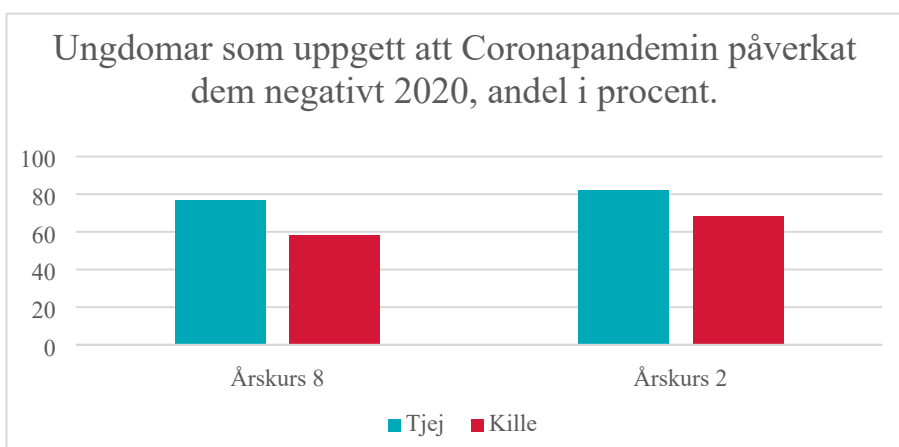
Elevfrånvaron i grundskolan har under 2020, och framför allt under våren, varit exceptionellt hög på grund av coronapandemin. Effekter med anledning av

coronaviruset är svårbedömda, men det kan få effekter på elevers kunskapsresultat. På grund av coronapandemin bedrev gymnasieskolan fjärr- och distansundervisning under stora delar av året, och pandemin försvårade möjligheterna för elever att genomföra arbetsplatsförlagt lärande (APL) enligt elevernas studieplaner. Under våren erbjöds gymnasieelever att hämta lunchlådor på olika lokala restauranger och flera åtgärder vidtogs för att minska trängsel och smittspridning. Genom samverkan kunde de ungdomar under 18 som inte kunde arbeta inom vård och omsorg eller förskola, på grund av pandemin, erbjudas andra feriearbeten under sommaren

Planerade aktiviteter inom flera förvaltningar har tydligt påverkats av coronapandemin. Vissa aktiviteter har anpassats efter rådande situation medan andra aktiviteter inte har kunnat genomföras. Bland annat har barns tillgång till kultur- och fritidsaktiviteter påverkats negativt, men försök till anpassningar utifrån rådande läge har också gjorts. Den negativa ekonomiska tillväxten och de omfattande varslen med anledning av Coronapandemin gör att arbetsmarknaden har försämrats markant med fallande sysselsättning och stigande arbetslöshet, vilket också påverkar barns livssituation.

Över hälften av barnen som deltog i årets ungdomsenkät uppger att de drabbats negativt av Corona, och tjejer uppger i högre utsträckning att de påverkats negativt. Saker som de påverkats negativt av är inställda aktiviteter och träningar, att inte få träffa vänner och familj, samt oro över att sjukdomen ska drabba någon närstående. Barnen nämner också att det varit svårt att hänga med i skolan.

Under våren 2021 genomförde ungdomsombuden en undersökning på Instagram om ungdomars upplevelse av coronapandemin. Resultatet visar att majoriteten av de svarande har en bra plats att studera på hemma, men att många också svarat att det kan vara stökigt och finns många distraktioner som bidrar till koncentrationssvårigheter. Pandemin har också lett till att de rör på sig mindre då både vardagsmotionen och fritidsaktiviteter försvunnit, och att de sällan lämnar hemmet. En majoritet av ungdomarna svarade att de inte träffade sina vänner regelbundet, och såg både positiva och negativa aspekter som pandemin bidragit till. Möjligheten att ringa sina vänner istället sågs som något positivt, medan ensamhet och avsaknad av vänner att prata med bidrog till nedstämdhet. 65 % av ungdomarna uppger att de upplevt psykisk ohälsa under pandemin.

Siffror visar att idrottandet i länet minskat i samma utsträckning som i övriga landet. Idrottandet har minskat med 10 procent jämfört med föregående år, och under hösten 2020 var minskningen 13 procent. Skillnaderna är stora mellan åldersgrupperna, och mest har det minskat för de äldre barnen. Skillnaderna är också stora mellan olika idrottsformer. Antalet fotbolls- och ridsportsträningar ligger på ungefär samma nivå som tidigare, medan innebandy, gymnastik, handboll, friidrott och karate minskat kraftigt.⁶⁶

I Linköping har liknande effekter uppstått som i övriga landet. Gymnasieskolor har hållit stängt i perioder, idrotts- och fritidsverksamheter har minskat, och ungas psykiska hälsa har påverkats negativt av pandemin. En skillnad i Linköping är att orosanmälningarna har ökat under året. Det är inte säkerställt om detta beror på att Linköpings kommun har varit bättre på att uppmärksamma barns utsatthet, eller om barns utsatthet kan ha ökat i ännu större utsträckning i Linköping.

⁶⁶ Så minskade idrotten under coronapandemin, SVT, <https://www.svt.se/special/sa-minskade-idrottandet-under-coronapandemin/>

3 Kommunens arbete i förhållande till barnets rättigheter

I detta kapitel redogörs för kommunens genomförda insatser i relation till barnkonventionen. Kapitlet har delats in efter de fyra grundläggande och vägledande artiklarna i barnkonventionen (artikel 2, 3, 6, och 12) och de två genomförandeartiklarna (artikel 4 och 42). I varje avsnitt beskrivs olika exempel på hur kommunen arbetar utifrån dessa artiklar, där arbetssätt och aktiviteter kan stödja mer än en artikel.

- Barnets rätt att inte diskrimineras (Artikel 2)
- Barnets bästa i främsta rummet (Artikel 3)
- Barnets rätt till liv och utveckling (Artikel 6)
- Barnets rätt att få uttrycka sina åsikter (Artikel 12)
- Användning av tillgängliga resurser till fullo (Artikel 4)
- Information om rättigheterna (Artikel 42)

3.1 Barnets rätt att inte diskrimineras

Artikeln om barnets rätt att inte diskrimineras utgår från artikel 2 i FN:s barnkonvention och handlar om alla barns lika värde och rättigheter. En viktig aspekt av att arbeta för att säkerställa barnperspektivet är att det finns effektiva strukturer och arbetssätt för att förhindra diskriminering.

Kommunövergripande mål

Bland de kommunövergripande målen finns det två mål som uttrycker hänsyn till barns lika rättigheter. Det ena målet rör område samhälle och anger att alla barn och ungdomar i Linköping ska ges likvärdiga förutsättningar att utöva sin idrott. Det andra målet rör område medborgare och anger bland annat att alla elever ska ha en bra skola där eleven möts av höga förväntningar, en trygg och lugn miljö samt får rätt hjälpmedel för att nå sin fulla potential.

Kommunens styrdokument

Kommunen har flera styrdokument som kopplar an till att motverka diskriminering av barn och unga. I det idrottspolitiska programmet samt handlingsplan är unga en uttalad målgrupp, och där ett intersektionellt perspektiv ska finnas med i genomförandet. Kommunens funktionshinderspolitiska program samt riktlinjer för kommunens arbete med nationella minoriteters rättigheter har även de barn och unga som utpekad målgrupp. En av de centrala delarna i biblioteksplanen som antogs i april är att alla elever ska ha likvärdig tillgång till skolbiblioteksverksamheten.

Nämndmål och planerad verksamhet

Barn- och ungdomsnämnden samt bildningsnämnden har i sina internbudgetar för 2021 inkluderat mål om likvärdiga möjligheter samt likvärdiga

förutsättningar, där målsättningen är att varje skola är likvärdig och där varje barn och elev har möjlighet att lyckas, samt att Linköpings kommunala verksamheter är attraktiva och erbjuder likvärdiga förutsättningar för alla elever. Aktiviteterna har fokus på att kartlägga och föreslå åtgärder när det gäller andelen inskrivna barn i förskolan i socialt utsatta områden, elever som inte är behöriga till gymnasiet, samt förbättra tillgängligheten av information om gymnasiestudier och tillskjuta medel till gymnasiesärskolan.

Kultur- och fritidsnämnden har målet att kultur-, fritids- och idrottslivet i kommunen ska vara mångfacetterad, med aktiviteter som till exempel att skapa möjligheter för alla att vara fysiskt aktiva, öka antalet aktiviteter i Skäggetorp, Ryd och Berga i syfte att nå flera barn och unga och att kulturskolan ska genomföra aktiviteter för ökad tillgänglighet av verksamheten.

Kommunens genomförda insatser

Barn- och ungdomsnämnden har under året satsat på att bygga ut förskoleplatser i socioekonomiskt utsatta områden för att öka likvärdigheten. Utbyggnationen är nu i fas med efterfrågan i Skäggetorp och Ryd. I Berga förväntas utbyggnationen komma ifatt efterfrågan inom tre till fyra år. Barn- och ungdomsnämnden arbetar också med att stärka elevhälsoarbetet för att öka likvärdigheten och för att säkra att alla elevhälsans kompetenser finns tillgängliga i adekvat omfattning på alla skolor.

När det gäller arbetet mot diskriminering i enlighet med barnkonventionen så hänvisar några av förvaltningarna till olika lagstiftningar och liknande som styr deras verksamhet, till exempel plan och bygglagen och läroplanerna, som de menar innebär att hänsyn behöver tas till barns olika livssituationer och att förvaltningarna måste främja åtgärder mot diskriminering.

Barn- och ungdomsnämnden och bildningsnämnden har genomfört insatser inom målet likvärdig skola, såsom medel till skolor där elever riskerar att inte klara behörigheten och arbetet med likabehandlingsplaner i skolan. Barn- och ungdomsnämnden har fördelat statsbidraget för likvärdig skola till likvärdighetsbidrag till skolor med hög andel elever som riskerar att inte uppnå behörighet till nationellt program på gymnasiet, en riktad insats till skolor med svåra förutsättningar, satsning på de yngre åldrarna, förskoleklass och lågstadiet samt elevhälsoarbete.

När Social- och omsorgsförvaltningen tagit fram uppgifter till jämställdhetsbokslutet visade det sig att det är jämnt fördelat på flickor och pojkar avseende antalet anmälningar, insatser och även placeringar utanför det egna hemmet. De har också identifierat att föräldrarnas bakgrund kan påverka i vissa bedömningar, vilket kan ske på alla beslutsnivåer.

Miljö- och samhällsbyggnadsnämnden har arbetat med att tillgänglighetsanpassa sina handlingar så att det går att få dem upplästa. De ska också slutföra arbetet med teknisk handbok, som ska säkerställa likvärdigt

byggande i olika stadsdelar. Leanlink uppger att diskussioner sker inom olika verksamheter avseende bemötande utifrån barns olika förutsättningar, och att insatser anpassas utifrån brukarens behov.

Kultur- och fritidsnämnden har genomfört aktiviteter inom ramen för Kulturskolans verksamhet Kulturpuls för att öka likvärdigheten. Aktiviteterna syftar särskilt till att göra kulturverksamhet tillgängligt för barn och ungdomar i socialt utsatta områden.

3.2 Barnets bästa i främsta rummet

Artikel 3 i barnkonventionen anger att det är barnets bästa som ska komma i främsta rummet vid alla åtgärder som rör barn. Att barnets bästa ska ligga i förgrunden vid beslut och insatser är en grundpelare i barnkonventionen och praktiskt handlar det om att prövningar om vad som är bäst för barn i olika situationer ska vara vägledande.

Kommunövergripande mål

Bland kommunens övergripande mål berör målområde medborgare barns bästa, där visionen är att Linköping ska vara den bästa kommunen för barn och unga att växa upp i.

Kommunens styrdokument

Kommunen har antagit en hållbarhetspolicy där kommunen åtar sig att följa agenda 2030. Policyn nämner inte barn specifikt, men innehåller flera element, såsom jämställdhet, jämlikhet, hälsa och skolgång, som har en positiv inverkan för barns bästa. Kommunens kulturpolitiska program har flera delar som berör barn och lyfter specifikt barns rätt till kultur i enlighet med barnkonventionen.

Nämndmål och planerad verksamhet

En av social- och omsorgsnämndens mål är trygg uppväxt för barn. Målet ska uppnås genom att implementera och upprätta handlingsplan för att anpassa verksamheterna efter barnkonventionens nya krav.

Kultur- och fritidsnämnden nämner specifikt barnkonventionen som en utgångspunkt för arbetet med social hållbarhet. Nämnden ska under året implementera arbets sätt utifrån barnkonventionen, med fokus på att utveckla en barn- och ungdomsstrategi. Flera nämnder har inkluderat kontrollmoment gällande barnrättsperspektiv i ärenden och beslut som rör barn i sina internkontrollplaner.

Kommunens genomförda insatser

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har tagit fram barnchecklista och mall för prövning av barnets bästa inför beslut som ska upp till nämnderna. Social- och omsorgsnämnden arbetar kontinuerligt med frågan om vad som är barns bästa, och har inkluderat barnrättsperspektivet som ett kontrollmoment i sin internkontrollplan, där en genomlysning för barnperspektiv i utredningar har genomförts. Implementering av barnkonventionen och hur verksamheten ska anpassas till den är påbörjad. Nu sammanförs förvaltningens arbete med

barn till en avdelning, vilket förväntas öka möjligheten att arbeta med barnrättsperspektivet. Barnperspektivet finns också inkluderat i en processhandbok.

Leanlink arbetar kontinuerligt med att hitta modeller för hur barns behov och rättigheter ska bli mer synliga oavsett om barnet får insatser eller om barnet är anhörig. Leanlink tar emot uppdrag och dokumenterar enligt BBIC (barns behov i centrum) där syftet bland annat är att säkerställa barns delaktighet i insatserna samt sträva mot barnets bästa i uppdraget. BBIC är en utredningsmodell, som Social- och omsorgsförvaltningen använder i sitt utredningsarbete, för att barnets behov ska synliggöras. I de verksamheter som har i sitt grunduppdrag att arbeta med barn, unga och familjer så har barnrättsfrågor alltid varit aktuella eftersom verksamheterna arbetar utifrån socialtjänstlagen.

Inom Leanlink finns en stor bredd av verksamheter. Barnrättsfrågor är ständigt aktuella i vissa verksamheter och i med att barnkonventionen blivit lag så har det blivit ett större fokus och satsningar på utbildning och andra insatser i flera verksamheter. Som exempel arbetar delar av Leanlink med att barnets rättigheter ska genomsyra hela verksamheten från beslut på övergripande nivå till mötet med verksamhetens klienter. Flera verksamheter har som mål i sina respektive verksamhetsplaner att arbeta med barnrättsfrågor. Barns bästa diskuteras i de specifika verksamheterna där det finns barn såsom i lägerverksamheten, barnassistansärenden och inom Individ- och familjeomsorgens verksamheter. Ett utvecklingsarbete har skett mellan Social- och omsorgsförvaltningen och Leanlink i syfte att barn ska bli mer synliga och delaktiga inför, under och i samband med avslut av insatser som är riktade mot barn och deras familjer.

Kultur- och fritidsnämnden anger att den prioriterade aktiviteten att färdigställa barn- och ungdomsstrategin har försenats med anledning av coronapandemin. Strategin ska bidra till att säkerställa att barn och unga får sina mänskliga rättigheter tillgodosedda, skapa en långsiktig hållbar utveckling för barn och unga i Linköpings kommun samt möjliggöra för barn och ungdomar att bli delaktiga och ha inflytande i den pågående demokratiska processen. Arbetet har också skett med att förankra arbetet med metodhandboken "Att löpa linan ut". Metoden går ut på att chefer ska förstå att de måste ge medarbetare förutsättningar att arbeta med barnkonventionen. Förvaltningens arbete med föreningsbidrag utifrån ett barnperspektiv har lett till att föreningar som söker bidrag via förvaltningen måste ange om deras verksamhet riktar sig till barn och på vilket sätt som de arbetar för och med barn och unga.

Samhällsbyggnadsnämnden har bland annat tagit fram ett förslag till komplettering av befintlig arbetsrutin, för att uppmärksamma vägval och prioriteringar som berör barn genom hela planprocessen. Arbetet med rutinen är under utveckling, och syftet är att säkerställa att barns bästa alltid beaktas och att det får genomslag i utformningen av den byggda miljön samt att barn

ges möjlighet att göra sin röst hörd under planprocessen. Nämnden samarbetar också med Trafikverket i genomförandet av en barnkonsekvensanalys för Ostlänken. Arbete med riktlinjer för friytor (förskole-/skolgårdsyta) har pågått under 2020.

3.3 Barnets rätt till liv och utveckling

Artikel 6 i barnkonventionen markerar särskilt varje barns rätt till liv, överlevnad och utveckling. Samarbete och helhetssyn kring barns rättigheter är en central aspekt i det praktiska arbetet.

Kommunövergripande mål

Kommunövergripande mål som rör artikel 6 finns i målområde samhälle, där målet är att alla barn och ungdomar i Linköping ges likvärdiga förutsättningar att utöva sin idrott.

Kommunens styrdokument

Kommunens reglemente nämner inte direkt barns rättigheter eller barns rätt till liv, överlevnad och utveckling, men pekar ut kommunstyrelsens ansvar för samordning av folkhälsofrågor samt demokrati- och mångfaldsfrågor, vilket har bäring på artikel 6. Reglementet nämner också barn- och ungdomsnämndens samt bildningsnämndens ansvar gällande elevhälsan, och Social- och omsorgsförvaltningens lagstadgade uppgifter kring barn och unga. Reglementet tar också upp Kultur- och fritidsförvaltningens ansvar för samordning av ungdomsstrategiska frågor, allmän kulturverksamhet för barn och unga, ungdoms- och fritidsverksamhet samt sommaraktiviteter för barn och ungdomar till 16 års ålder.

Nämndmål och planerad verksamhet

Social- och omsorgsnämnden pekar ut förebyggande åtgärder och högre krav på resultat av vård som prioriterade områden för att effektivisera stödet åt ungdomar som behöver hjälp. Nämndens mål för 2021 med beröring på artikel 6 rör bland annat trygg uppväxt för barn, tydliga riktlinjer och rättssäker handling och myndighetsutövning inom rimlig tid.

Barn- och ungdomsnämndens utvecklingsområden för det kommande året är bland annat att högre kunskapsresultat nås och att minska frånvaron i grundskolan. Arbete fortgår med att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet och att tillse att elevhälsans kompetenser finns tillgängliga på alla kommunala skolor. Medel finns avsatta för den fortsatta satsningen på heltidsmentorer. Ett utvecklingsarbete pågår för att sätta fokus på undervisning och lärande i fritidshemmet. Det behöver säkerställas att det finns förskollärare på alla kommunens förskolor och att det finns legitimerade lärare i fritidshem på alla kommunala grundskolor. En av nämndens mål handlar om att alla barn och elever ska utmanas utifrån sina förutsättningar för att nå så långt som möjligt i lärande och kunskapsutveckling samt att alla barn och elever ska känna sig trygga och motiverade till lärande.

Utvecklingsområden inom bildningsnämnden för det kommande året rör bland annat utveckling av gymnasieskolans introduktionsprogram samt utveckling av utbudet av feriejobb för ungdomar. Nämndens satsning på heltidsmentorer inom gymnasieskolan som görs i syfte att minska lärarnas arbetsbelastning fortsätter även under 2021. En av nämndens mål är att alla elever ska få möjlighet att nå maximal kunskap och kompetens och att alla elever ska känna sig trygga i skolan och uppleva att de har inflytande över sin utbildning.

Arbetsmarknadsnämnden ska prioritera tidiga insatser för ungdomar som söker försörjningsstöd genom bland annat utökad arbete med interna jobbspår, samt en utökad satsning på att fånga upp ungdomar efter studenten.

Kultur- och fritidsnämnden ska arbeta med att stärka barn och ungas plats i kulturlivet, och arbeta aktivt för att barn och unga ska ta del av de befintliga kulturinstitutionernas verksamheter samtidigt som nya digitala, kreativa verktyg för att förmedla kultur ska utvecklas. Ett av nämndens mål med beröring på artikel 6 är ett mångfasetterat kultur-, fritids- och idrottsliv, där barn och unga är utpekade målgrupper.

Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen har ett strategiskt uppdrag, tillsammans med Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen, att påskynda planeringen av nya grund- och gymnasieskolor i enlighet med utredningen Skola 2035, så att byggnation av nya skolor kan påbörjas så fort som möjligt.

Kommunens genomförda insatser

Arbetsmarknadsnämnden arbetar med att barn ska ha minst en förälder i sysselsättning. Nämnden ordnar också med sommarjobb åt ungdomar, och försöker bryta traditionella könsnormer kring yrkesval för unga. Under 2020 har satsningar för ungdomars sysselsättning under sommarlovet varit givande. Hösten 2016 påbörjade bildningsnämnden ett utvecklingsarbete med Ung företagsamhet med målsättning att öka antalet elever som får möjlighet att driva processutbildningen UF-företagande. Andelen elever inom kommunala gymnasieskolor som bedriver UF-företag har minskat mellan 2019 och 2020, men överträffar fortfarande nämndens målvärde.

Barn- och ungdomsnämnden fattade i oktober beslut om att utöka antalet platser för barn i behov av omsorg på tider då förskola och fritidshem håller stängt. Från och med andra halvåret 2020 erbjuds fritidshem för elever 10-13 år. Utvecklingsarbete i matematik har påbörjats under året i både förskoleklass och grundskola. Inom förskolan har ett kartläggningsmaterial tagits fram gällande språk- och matematikutveckling hos femåringar för att tidigt kunna identifiera stödbehov och genomföra insatser på individ- och gruppnivå. Flera grundskolor har prövat ett arbete med heltidsmentorer, i syfte att stärka läraryrket och förbättra lärarnas arbetssituation. Ett arbete på alla skolor pågår med att stärka det hälsofrämjande och förebyggande elevhälsoarbetet, och barn- och ungdomsnämndens strategi för elevhälsoarbetet har implementerats. Ett arbete är påbörjat när det gäller att säkra elevnärvaro på skolorna och det

har tagits fram gemensamma arbetssätt och rutiner. Nämnden arbetar också med ”Det handlar om kärlek”, som är en samverkansmodell mellan myndigheter och civilsamhället där syftet är att motverka hedersrelaterat våld och förtryck.

Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen har arbetat med trafiksäkerhet, däribland säkra skolvägar, cykelöverfarter och att utforma cykeltunnlar så de känns trygga. Förvaltningen arbetar också med trygghet, barns rörelsefrihet och barns tillgång till utrymmen för lek och aktivitet.

Social- och omsorgsnämnden har genomfört vräkningsförebyggande arbete med barnfamiljer. Nämnden har haft särskilt fokus på kostnaderna och problematiken kring barn och ungdomar som behöver insatser. Inom barn och unga har antalet orosanmälningar ökat, vilket medfört att handläggningstiderna ökar till viss del. Fortsatt arbete pågår kring handlägningsprocesserna och hur dokumentationen kan effektiviseras, för att skapa mer tid direkt med klient/barn och unga. Samverkan mellan personal på Leanlink och socialtjänsten gällande orosanmälningar fungerar förhållandevis bra, och det finns alltid en handläggare på socialtjänsten som de kan kontakta och bolla med.

Kultur- och fritidsnämnden har arbetat med att vidareutveckla ungdomsverksamheten, men planerade insatser har fått ställas om i och med Coronapandemin. Den utveckling som genomförts är bland annat att riktade ungdomsarenor och verksamheterna har erbjudit coronasäkra alternativ. Nämnden har också arbetat med stöd till föreningar och kulturverksamheter med unga som målgrupp.

Under hösten 2020 gjorde kommunstyrelsen en kraftsamling för ökad trygghet i Ryd då kommunen satte in extra resurser i stadsdelen.

Stångåstaden, Sankt Kors och Lejonfastigheter erbjuder sommarjobb till ungdomar. Sankt Kors arbetar också med att stötta olika projekt och aktiviteter för unga, som Code Summercamp, ambassadörskap i LFC:s flickungdomslag, och med Novahuset som arbetar förebyggande och stödjande när det gäller sexuella övergrepp.

3.4 Barnets rätt att få uttrycka sina åsikter

Centralt i arbete med barnperspektivet är olika former av strukturer för att inhämta barns åsikter. Barnkonventionens artikel 12 lyfter fram barnets rätt att bilda och uttrycka sina åsikter och få dem beaktade i alla frågor som berör honom eller henne.

Kommunövergripande mål

Kommunen har inga övergripande mål som direkt berör artikel 12.

Kommunens styrdokument

I kommunens riktlinjer för medborgardialog framhävs vikten av att planera för inkludering, där barnrättsperspektiv och barnkonventionen lyfts fram särskilt. I

styrdokumentet Mål och riktlinjer för Linköpings kommuns arbete med nationella minoriteters rättigheter anges att det vid samråd med nationella minoriteter ska särskilt barns och ungas möjligheter till inflytande och samråd främjas.

Nämndmål och planerad verksamhet

En av bildningsnämndens mål är Trygghet & inflytande - Alla elever känner sig trygga i skolan och upplever att de har inflytande över sin utbildning. Målet ska mätas genom indikatorn *Jag har inflytande på arbetssätt, arbetsformer och innehåll i undervisningen*. Kultur- och fritidsnämnden ska arbeta med delaktighet inom kulturscener och ungdom i syfte att arbeta mot målet Ett mångfasetterat kultur-, fritids- och idrottsliv.

Kommunens genomförda insatser

Flera av förvaltningarna uppger att de samarbetar med kommunens ungdomsombud.

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har rutiner för att dokumentera barns vilja och delaktighet. Konsultativt stöd är en resurs för elevhälsoteam, de utbildar i hur en kan samtala med barn och barn med olika funktionsvariationer.

Samhällsbyggnadsnämnden genomför samråd med barn både direkt eller via andra vuxna nära barnen, så som förskolepersonal, barnhabilitering, barnkliniken och föräldrar, till exempel när det gäller framtagande av lekplatser. Nämnden har haft flera projekt som omfattar dialog i skolor om bland annat miljö och resvanor. Nämnden arbetar med att utveckla olika metoder för att inkludera barn i sina processer.

Social- och omsorgsnämnden har ett pågående arbete med hur barnets rätt till delaktighet ska tas tillvara i utredningar och behandlingsarbete. Nämnden arbetar med en utredningsmodell, BBIC (barns behov i centrum), där barnets behov synliggörs. Barn informeras alltid om sin rätt att komma till tals och att ge sin bild av sin situation. Grunden är att det alltid ska ske samtal med barn i de utredningar som bedrivs inom avdelningen Barn och unga. Om barn inte vill medverka, ska det dokumenteras. Det finns utvecklingsområden, som att återkoppla till barnet vad som dokumenterats om vad barnet sagt och vem som ska få del av den informationen. Upplevelsen är också att det är lättare att prata med äldre barn och svårare med små barn. Nämnden arbetar också med uppföljning av barns delaktighet i flera avtal/uppdrag som en del av kvalitetsberättelsen under 2019. Nämnden arbetar med olika delaktighetsmodeller och nyanställda får en introduktion i delaktighetsmodell som används av förvaltningen.

Leanlink tar del av barns upplevelser av insatserna genom exempelvis enkäter, brukarsamverkan, hantering av synpunkter och klagomål samt direkt i samtal med barn. Leanlink arbetar med flera metoder och arbetssätt som syftar till att öka barns delaktighet och inflytande, bland annat utredningsmodellen BBIC (barns behov i centrum) som bland annat innebär att en individuell genomförandeplan upprättas i samband med att insatsen påbörjas, där barnet är delaktigt i utformandet av mål och aktiviteterna kring sina olika

behovsområden. Leanlink ser arbetet med barns inflytande och delaktighet som ett viktigt utvecklingsområde.

Kultur- och fritidsnämnden uppger att det sker mycket i verksamheterna generellt för barns rättigheter, och alla verksamheter har fokus på barn och framför allt ungas deltagande. Deltagande ses som både ett mål och ett medel. Verksamheterna arbetar mycket med att unga ska kunna vara med och påverka och ta lärdom av det. Nämnden har arbetat med en kulturkarta, där barn får vara med och bestämma över vilka aktiviteter som de ska delta i. Inom ungdomsarenorna har andelen aktiviteter som genomförs av ungdomar ökat under 2020 och Ung Puls har stärkt arbetet med ungas egenorganisering genom utveckling av arbetsmodell samt vidareutvecklat nya aktiviteter med aktivitetsledare. Under 2020 har utvecklingsarbete med att förverkliga ungas delaktighet, egna idéer och kreativitet samt ungdomschecken genomförts vid Arbis, och via tjänstedesign har det tagits fram metoder och arbetssätt.

Vid Kultur- och fritidsförvaltningen finns också kommunens ungdomsombud. Ungdomsombudens har ett kommunövergripande uppdrag att vara en kanal mellan ungdomar och politiken samt tjänstepersoner. Ungdomsombuden har bland annat i uppdrag att informera om vilka olika tillvägagångssätt det finns för unga att lyfta frågor och förslag till kommunen. Vidare har ungdomsombuden dialog med unga Linköpingsbor kring olika områden och ämnen som berör ungdomar med fokus utifrån grundläggande demokrati- trygghets- och jämlikhetsfrågor. Åtgärder som genomförts är korta digitala frågor till unga samt två poddavsnitt med diskussioner.

Stångåstaden har arbetat med barns delaktighet genom projektet skötselpatrullen, där barn blev involverade i återvinning. De har även påbörjat ett samarbete riktat mot barn tillsammans med Linköpings kommuns Naturcentrum, vilket kommer att vidareutvecklas under 2021.

3.5 Användning av tillgängliga resurser till fullo

Artikel 4 i barnkonventionen innebär att konventionsstaterna till fullo ska utnyttja sina tillgängliga resurser för att förverkliga barnets ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Det kan handla om kommunens ärendehantering inför beslut, ledning, styrning och prioritering samt samverkan.

Kommunövergripande mål

Kommunen har inga övergripande mål som direkt berör artikel 4.

Kommunens styrdokument

Kommunens reglemente anger att kommunstyrelsen ansvarar för samordning av folkhälsofrågor samt demokrati- och mångfaldsfrågor, vilket inte specifikt rör samordning av barnrättsfrågor men har beröring på barns rättigheter enligt barnkonventionen.

Nämndmål och planerad verksamhet

Social- och omsorgsnämnden pekar ut samverkan som en nyckelfaktor för att kunna sätta in tidiga insatser för att kunna möta barns behov och ge dem

förutsättningar att utvecklas. Samverkan mellan socialtjänsten och skolan pekas ut som särskilt viktig. I verksamhetsplanen för 2021 ska samverkan också ske med kommunstyrelsen för att utöka antalet familje- och jourhem.

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen, Kultur- och fritidsförvaltningen, Leanlink och Social- och omsorgsförvaltningen har under året utvecklat sina samverkansformer och ska framöver fortsätta stärka sina verksamheter för barn och unga genom olika insatser i samverkan. Exempel på denna samverkan är ett utvecklingsarbete kring permanenta samverkansgrupper i grundskolan, det kommunala aktivitetsansvaret (KAA) i gymnasieskola och fortsatt utveckling av arbetet med hedersrelaterade frågor. Gemensamma målsättningar kommer arbetas fram. Syftet är att få ut bästa effekt av parternas gemensamma resurser för att nå trygga och hälsofrämjande uppväxtvillkor.

Kommunledningsförvaltningen har som uppdrag att samordna förvaltningsöverskridande erfarenhetsutbyte, lärande och uppföljning av kommunens samlade arbete med ett barnrättsbaserat synsätt, utifrån att barnkonventionen blivit lag.

Kommunens genomförda insatser

Flera förvaltningar deltar i forum för social hållbarhet, där frågor kring barnets rättigheter diskuteras och samordnas kommunövergripande. Kultur- och fritidsförvaltningen, Social- och omsorgsförvaltningen samt Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen deltar också i styrgrupp för samverkan barn och unga, där frågor som rör barns hälsa och livsvillkor utreds och hanteras i samverkan.

Social- och omsorgsnämnden uppger att åtgärder görs för att bygga upp en systematisk samverkan med skolområdena inom grundskolan för att få ett förebyggande samarbete som kan gagna att alla barn når målen i skolan. Samverkan sker också mellan Leanlink och Social- och omsorgsförvaltningen i frågor som berör barn.

Frågan om barns rättigheter och barnkonventionen har aktualiserats på Leanlinks ledningsgrupp. Det finns ingen övergripande strategi eller styrning i frågan från Leanlinks ledning. Leanlink ser barnrättsfrågorna som ett utvecklingsområde där en del aktiviteter har påbörjat på olika sätt i affärsområdena för att uppmärksamma att barnkonventionen har blivit lag. Som exempel har Råd & Stöd skapat forum för barnrättsfrågor med barnrättsombud i flera av verksamheterna.

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen uppger att de för samtal om barnets rättigheter i budgetprocessen. Kommunledningsförvaltningen har påbörjat arbete för kommunövergripande samordning och samverkan, genom bland annat forum för social hållbarhet och ett arbete kring att ta fram barnbokslut och ramarna för det.

3.6 Kunskap och information om rättigheterna

Barnkonventionens artikel 42 lyfter fram vikten av att kännedom om rättigheterna och kunskap och information ska förmedlas till barnen. För att veta mina rättigheter måste jag känna till dem och för att kunna tillämpa rättigheterna måste jag känna till vad de innehåller.

Kommunövergripande mål

Kommunen har inga övergripande mål som direkt berör artikel 42.

Kommunens styrdokument

Kommunen har inga styrdokument som direkt berör artikel 42

Nämndmål och planerad verksamhet

Kommunen har ingen verksamhetsplanering som direkt berör artikel 42.

Kommunens genomförda insatser

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har genomfört utbildning i barnkonventionen för sin anställda i både ledning, skolor och förskolor. Utbildningen gavs av kommunens jurister. Kommunens jurister har också haft utbildning i barnkonventionen för Social- och omsorgsförvaltningen. Nämndledamöter i barn- och ungdomsnämnden samt bildningsnämnden har uppmuntrats att gå barnombudsmannens webbaserade utbildning i barnkonventionen. Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har arbetat med sin kommunikation externt och internt gällande barnkonventionen. Förvaltningen ska genomföra utbildning och gå igenom en framtagen barnrättschecklista och mall för barnkonsekvensanalyser.

Social- och omsorgsnämnden uppger att utbildning i barnkonventionen för all personal under flera år har funnits med som kvalitetskriterium i flera upphandlingar av verksamhet, både inom barn- och vuxenområdet. Det finns en god bild över de utmaningar som finns och det saknas inte kunskap på området. Social- och omsorgsnämnden arbetar också med särskilda kontaktkort till placerade barn, där det finns uppgifter om kontaktuppgifter dels till den egna handläggaren, men även till andra myndigheter. I utredningssamtal pratar handläggare med barn om deras rättigheter. Däremot uppges att det kan behöva tydliggöras mer i det skrivna materialet.

Inom Leanlink har en del anställda tagit del av en webbvisning av SKR:s jurister. Chefer inom Råd & Stöd har deltagit på information från länsstyrelsen och i ett webbseminarium från SKR. Medarbetare inom förvaltningen har genomgått Barnombudsmannens webbutbildning om barnkonventionen. Planerade utbildningar som har ställts in på grund av pandemin har bland annat varit utbildning för chefer i barnrättsfrågor samt utbildning till personal inom Råd & Stöd i evidensbaserade metoden "Föra barnen på tal". Information om barnkonventionen kommer vara med i introduktionsprogrammet för alla nyanställda på Leanlink.

Kultur- och fritidsnämnden anger att ledningsfunktioner och sakkunniga på kultur- och fritidskontoret gått en utbildning av SKR, där även politiker deltog under halva utbildningen. Nämnden arbetar också med att öka medvetenheten hos politiker och allmänhet om vikten av barns deltagande och hur detta bidrar till barn och ungas utveckling.

Kommunledningsförvaltningen förbereder en utbildning på ledningsnivå samt för förvaltningsövergripande erfarenhetsutbyte och samverkan gällande barnkonventionen. Kommunledningsförvaltningen tog under våren 2020 fram förslag till förvaltningsövergripande utbildning och erfarenhetsutbyte, på ledningsnivå, kopplat till implementering av barnkonventionen. Pandemin inföll innan utbildningen hann bokas in, och berörda nyckelpersoner som var tänkta att omfattas av utbildningen/erfarenhetsutbytet hade inte möjlighet att prioritera den.

4 Analys och föreslagen inriktning

Detta kapitel är indelat i tre underkapitel. Den första delen redogör för en bedömning av vilken information som saknas inom kommunen om arbetet med barns rättigheter och om barns livssituation. Den andra delen går igenom Sveriges kommuner och regioners implementeringsnycklar för barnrättsarbetet. Den tredje och sista delen redogör för vilka utmaningar Linköpings kommun står inför utifrån barnkonventionens grund- och genomförandeartiklar.

4.1 Kunskapsluckor i barnrättsarbetet

Barn och ungas livsvillkor

Den sammanställning som finns över barns livssituation i Linköping i detta barnbokslut utgår framför allt från ungdomsenkäten Om mig, som riktar sig till barn i årskurs 8 på högstadiet och årskurs 2 på gymnasiet. Enkäten ger en bild av barn och ungas livssituation, men kan inte sägas vara heltäckande för alla barn i Linköpings kommun. Till exempel inkluderas inte unga barns uppfattningar. Förvaltningarna har dock flera indikatorer som följer barns hälsa och utveckling. Det saknas dock information om barn som diskrimineras och barns möjligheter till inflytande. På en nationell nivå har statistik och information om barn generellt, papperslösa barn och barn med funktionsvariationer pekats ut som utvecklingsområden, vilket också kan ägas gälla för Linköpings kommun. Indikatorer för att följa utvecklingen av barnkonventionen generellt, och grund- och genomförandeartiklar specifikt, skulle behöva utvecklas.

Kommunens arbete med barnrättsfrågor

Genom dagens återrapporteringssystem är det svårt att få en god överblick av förvaltningarnas arbete med barnrättsfrågor. Arbetet med barns rättigheter måste vara långsiktigt och kontinuerligt, och det är viktigt att resultat efterfrågas av både den politiska och den förvaltningsmässiga ledningen. Det är viktigt att barnrättsfrågor blir en del av den ordinarie styrningen. Genom strukturerade dialoger möjliggörs en kommunövergripande översyn av barnrättsarbetet, samtidigt som utrymme kan ges till samverkan och utveckling inom barns rättigheter.

Inom följande områden saknas tillräcklig information om hur förvaltningarna arbetar. Det betyder inte nödvändigtvis att förvaltningarna inte genomför insatser inom dessa områden, men att mer information skulle behövas om och på vilket sätt förvaltningarna arbetar. Det finns också skillnader i informationens tillgänglighet mellan olika förvaltningar, men på ett övergripande plan har dessa områden identifierats. Det gäller både den interna och externa samverkan kring barnrättsfrågor, om det finns rutiner att diskutera barnrättsfrågor på arbetsplatsen som efterföljs, och om det finns aktiva insatser för likvärdigt bemötande och mot diskriminering. Vissa förvaltningar visar att de arbetar med frågorna till exempel genom deras verksamhetsplaner, medan det är mer otydligt hos andra förvaltningar. Det görs mycket för barn i kommunens verksamheter, men det är otydligt om det funnits med ett barnrättsperspektiv eller om insatser utgått från vuxnas barnperspektiv. Det vill säga, om insatserna har utgått från vad barn har rätt till enligt barnkonventionen eller vad vuxna tror är bra för barn. Det finns i dagsläget

ingen information om hur resurser fördelas utifrån ett barnrättsperspektiv och hur beslut om investeringar eller budgetnedskärningar påverkar barn. Det är också oklart hur ofta barn tillfrågas vid beslut och hur förvaltningarna arbetar med att informera barn, samt andra vuxna, om barns rättigheter. Det saknas också information om hur många av de förtroendevalda, chefer och medarbetare som fått utbildning i, och erbjuds fortbildning i, barnets rättigheter, samt vilket behov av kunskapspåfyllning som dessa grupper har.

4.2 Bedömning och analys utifrån Sveriges kommuner och regioners implementeringsnycklar gällande barnrättsarbete

En grundsten för att se framgångarna i barnrättsarbetet är att se hur väl det implementerats. Nedan följer en beskrivning av Linköpings kommuns arbete utifrån SKR:s implementeringsnycklar i barnrättsarbete.

Implementeringsnycklarna kan användas som ett stöd till kommuner och regioner för att se hur arbetet med barnets rättigheter har utvecklats. Nycklarna är valda med utgångspunkt i konventionen om barnets rättigheter, de tolkningar som FN-kommittén för barnets rättigheter gjort och aktuell forskning.

Styrning

Det finns ett beslut som är fattat på högsta nivå om att arbeta med barnkonventionen

Eftersom barnkonventionen sedan den 1 januari 2020 är svensk lag måste kommunen följa den precis som övrig svensk lagstiftning, oavhängigt om det finns ett politiskt beslut eller ej att arbeta med barnkonventionen. I enlighet med Linköpings kommuns reglemente har nämnderna, där den absoluta merparten av kommunens verksamhet riktad till och för barn finns, ansvar för att beakta och tillämpa barnkonventionen, vilket också fastslås i ett motionssvar angående tillsättandet av en barnrättsstrateg. I motionssvaret står också att nämnderna har sakkunniga på tillhörande förvaltningar som har ansvaret att efterleva barnkonventionen och den (då) kommande barnrättslagen. I motionssvaret förtydligas också att kommunstyrelsen har ett samordnade ansvar för hållbarhetsfrågor, där bland annat barnrättsfrågor ingår inom området social hållbarhet. I uppdraget ingår också ett kommunövergripande uppföljningsansvar inom ramen för uppsiktsplikten - där arbetet med Barnrättslagen blir en naturlig del att följa. Av motionssvaret framgår att Kommunledningsförvaltningen ska samordna en kommunövergripande utbildningsdag på ledningsnivå i barnrättsfrågor, där ett urval av kommunala bolag också bör erbjudas att ingå. Utbildningen ska ses som ett led i att både stärka kommunens aktiva arbete med att säkra barnrättsperspektivet och bidra till ökad samsyn inom organisationen.

Det finns ett beslut i budget för 2021, som är kvarvarande från 2020, att kommunstyrelsen ska samordna förvaltningsöverskridande erfarenhetsutbyte, lärande och uppföljning av kommunens samlade arbete med ett barnrättsbaserat synsätt, utifrån att barnkonventionen blivit lag. I Social- och omsorgsförvaltningens samt Kultur- och fritidsförvaltningens verksamhetsplaner finns beslutade aktiviteter för implementering och

anpassning av verksamheterna utifrån barnkonventionen. Det finns inte några beslut i andra nämnder att arbeta med barnkonventionen. Det finns inte en långsiktig plan för barnrättsarbetet som dessutom är tvärpolitiskt förankrad. En långsiktig plan för barnrättsarbetet är viktigt för att sätta en riktning för utvecklingsarbetet av barnrättsfrågorna i Linköpings kommun. Det finns både kommunövergripande mål som kopplar an till barns rättigheter, till exempel gällande social hållbarhet och skola, och nämndmål som direkt berör barnkonventionen.

Det finns ett beslut om återrapportering av barnrättsarbetet till den politiska nivån

Ovanstående uppdrag återrapporteras till nämnd via verksamhetsberättelse och uppföljning av verksamhetsplan och internkontrollplan. Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen har också inkluderat barnrättsperspektivet som del i sina internkontrollplaner. Verksamhetsberättelserna innehåller i dagsläget ingen annan information om hur förvaltningarna arbetar med barnrättsfrågor specifikt, men innehåller till viss del återrapportering på arbete som rör barns rättigheter. Hållbarhetsrapport och barnbokslut kommer beredas till nämnd för notering. Tanken med dessa är att möjliggöra att kunna följa utvecklingen av barns situation i Linköping och kommunens arbete med ett barnrättsperspektiv i sina verksamheter.

Beslutad budget innefattar ett barnrättsperspektiv

Budgeten är inte explicit genomlyst utifrån barnkonventionens fyra grundartiklar. Angående barnrättsperspektiv i budget och verksamhetsplan är det en fråga som inte bara berör barnrättsperspektivet utan också flera perspektiv inom paraplyet mänskliga rättigheter. Att barnrättsarbetet inte kopplas till den ordinarie verksamhetsplaneringen och uppföljningen är också en utmaning.

Förtroendevalda har fått utbildning om konventionen och dess tillämpning i beslutsprocesser

Förtroendevalda inom barn- och ungdomsnämnden samt bildningsnämnden har uppmuntrats att gå barnombudsmannens webbutbildning i barnkonventionen. Det finns inga uppgifter kring hur många av nämndemännen som har deltagit i utbildningen. Kultur- och fritidsnämnden har deltagit i en utbildning i barnkonventionen som gavs av SKR. Det finns inga uppgifter om andra förtroendevalda i kommunen har fått utbildning i barnkonventionen. Ingen övergripande utbildning som är specifik för Linköping har getts i barnkonventionen.

Kunskap och statistik om barns uppväxtvillkor används som underlag för beslut

Kunskap och statistik om barns uppväxtvillkor används inför planering av budget och verksamhetsplaner. Statistik saknas dock generellt för barn som grupp, liksom statistik om barn i särskilt utsatta situationer. Det finns i dagsläget inga kommunövergripande rutiner för bedömningar av barnets bästa, inklusive kunskap och statistik om barns uppväxtvillkor, i de beslutsunderlag som tas fram för beslut till nämnd. Flera nämnder arbetar dock med barnperspektiv och barnrättsperspektiv inför beslutsfattande. Även om enskilda

nämnder arbetar med att ta in barnrättsperspektiv inför beslut så är genomförandet av barnkonsekvensanalyser fortfarande en utvecklingsfråga.

Ledning

Chefer och medarbetare i hela organisationen har fått utbildning om konventionen och tillämpningen i respektive verksamhet

Vissa förvaltningar har haft egna utbildningar i barnkonventionen och dess tillämpning, till exempel Social- och omsorgsförvaltningen och Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen där medarbetare och chefer fått utbildning av förvaltningens jurister. Leanlink har genomfört och planerar för flera utbildningar för chefer och anställda. En kommunövergripande utbildning planeras för chefer och ledningsgrupper/strategiska positioner, som ska fokusera på gemensamma utmaningar i barnrättsarbetet och ge en gemensam riktning framåt.

Förutsättningar ges för att barnets rättigheter diskuteras och problematiseras på APT och andra centrala forum på arbetsplatsen

Uppgifter saknas.

Styrdokument i varje förvaltning innefattar ett barnrättsperspektiv

Det finns inget styrdokument som specifikt handlar om barnrättsfrågor, men ett som nämner barnkonventionen och flera som har någon form av barn- eller barnrättsperspektiv.

Det finns nödvändiga arenor för samverkan där barnets rättigheter regelbundet diskuteras

I dagsläget finns SBU - styrgrupp för samverkan barn och unga, där avdelningschefer från Social- och omsorgsförvaltningen, Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen samt Kultur- och fritidsförvaltningen möts för att diskutera frågor som rör barn och unga, dock inte specifikt ur ett barnrättsperspektiv. Social- och omsorgsförvaltningen, Leanlink och Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen samverkar också kring skolfrågor. På en förvaltningsövergripande nivå finns forum för social hållbarhet, där kontaktpersoner från de olika förvaltningarna samlas tillsammans med strateger från hållbarhetsenheten för att diskutera olika sociala hållbarhetsfrågor. Dagens samverkansforum skulle behöva utvecklas så att de som deltar känner ett tydligt mandat och ges utrymme att diskutera den gemensamma inriktningen på barnrättsarbetet, både kommunövergripande och på verksamhetsnivå, och de forum som finns idag behöver förstärka sitt arbete utifrån barnrättsperspektivet. Uppgifter saknas generellt avseende arenor för förvaltningarnas interna samverkan kring barnrättsfrågor.

Kunskapsutveckling

Det erbjuds återkommande utbildningar om konventionen och dess tillämpning till hela organisationen

I dagsläget finns ingen kommunövergripande utbildning i barnrätt. Utbildning har skett på förvaltningsnivå men återkommande utbildning har inte skett på förvaltnings- eller kommunövergripande nivå. Tankar finns på att utveckla en digital utbildning för alla nyanställda i barnrätt. Några förvaltningar uppger att de inkluderar barnrättsperspektivet vid introduktion av nyanställda. Utbildning saknas för politiker generellt, och även för nytillträdda politiker.

Barnkonsekvensanalyser genomförs i hela organisationen när det gäller beslut av övergripande karaktär

I dagsläget finns inga kommunövergripande rutiner för barnkonsekvensanalyser. Några av förvaltningarna arbetar med barnkonsekvensanalyser inför beslut, men det är inget krav i tjänsteskrivelser att inkludera rubriken.

Prövning av barnets/barnens bästa görs i alla verksamheter

I dagsläget finns inga kommunövergripande rutiner för prövning av barnets bästa. Enskilda förvaltningar arbetar med frågan på olika sätt, men arbetet har kommit olika långt i olika verksamheter.

Relevanta fördjupningsutbildningar i tillämpningen av barnets rättigheter görs i berörda arbetsgrupper

I dagsläget sker inga kommunövergripande fördjupningsutbildningar i barnkonventionen. Uppgifter saknas om förvaltningarnas egna initiativ till fördjupningsutbildningar.

Implementering

Det finns en strategiskt placerad funktion som har till uppgift att driva barnrättsfrågan i hela organisationen

Strateg med ansvar för folkhälsa har i dagsläget ansvar för att samordna barnrättsfrågorna. Ansvaret att driva frågorna ligger på förvaltningarna själva. Det finns kontaktpersoner för både social hållbarhet och barnrätt hos respektive förvaltning. Kontaktpersoner för barnrätt uppger att det inte alltid är tydligt hur uppdraget ser ut eller vilket mandat kontaktpersonerna har inom sina respektive förvaltningar, liksom att kommunikationen inom förvaltningen kan vara svårhanterad.

Det finns en instans dit varje barn som upplever sig ha fått sina rättigheter kränkta kan vända sig

I dagsläget finns ingen sådan instans inom kommunen. Däremot samarbetar kommunen med Byrån mot Diskriminering i Östergötland. Kommunen stödjer byrån att genomföra kunskapshöjande insatser för att motverka diskriminering, men byrån erbjuder också kostnadsfri juridisk hjälp till den som blivit diskriminerad, inklusive barn, och finns tillgängliga på Kontakt Linköping.

Det finns strukturer för att inhämta barns synpunkter inför beslut som rör barn på en generell nivå

I dagsläget finns det inga kommunövergripande strukturer för att inhämta barns synpunkter inför beslut eller för arbete med barns delaktighet. Det saknas

uppgifter om hur enskilda förvaltningar arbetar med frågorna. Det framgår dock att det behövs ytterligare rutiner för att inhämta barns synpunkter till verksamheterna. Idag finns olika rutiner inom de olika förvaltningarna och detta är också någonting som flera lyfter som en utmaning, att få kontakt med och hitta rutiner för att föra dialog med barn och unga.

4.3 Utmaningar och föreslagna inriktningar i barnrättsarbetet

Detta kapitel går igenom olika utmaningar som Linköpings kommun står inför när det gäller att tillförsäkra barns rättigheter. Utmaningar utgår både från den nationella utblick och barns livssituation i Linköping som redogjordes för tidigare i barnbokslutet, men framför allt från det som förvaltningarna själva har identifierat som utvecklingsområden. Liksom med förvaltningarnas insatser är detta kapitel strukturerat efter de fyra grundartiklarna och de två genomförandeartiklarna i barnkonventionen.

Barnets rätt att inte diskrimineras

Barn utsätts för diskriminering från andra barn och vuxna, och det finns olika förväntningar på och behandling av barn på grund av kön, könsuttryck, sexuell läggning, etnicitet, funktionsvariation och ålder. Det kan handla om att ge vissa barn fördelar, att inte tro på barns förmåga att klara av saker, och att inte låta dem komma till tals. Det behövs aktivt arbeta mot diskriminering. Det behövs mer information om hur barn i Linköping drabbas av diskriminering och hur kommunen kan nå ett mer likvärdigt bemötande.

Barn och ungdomsnämnden pekar särskilt ut likvärdiga möjligheter som det nämndmål som är den största utmaningen och där inte målen uppnåtts under 2020. Ser en till barns livssituation i Linköping och de utmaningar som finns gällande barns rättigheter generellt är just likvärdigheten ett problem. Barn med en utsatt socioekonomisk situation, barn med en utländsk bakgrund och tjejer löper en högre risk att inte få sina rättigheter tillgodosedda. Detta gäller framför allt barnens hälsa, skolgång och livsutrymme. Insatser behöver utformas som garanterar ett likvärdigt bemötande för enskilda barn, men som också jämnar ut skillnader mellan barn generellt.

Barnets bästa i främsta rummet

Barn ses ofta som en prioriterad målgrupp för kommunens verksamheter, men inte lika ofta som rättighetsbärare. Regeringens syfte med att ge barnkonventionen ställning som svensk lag grundar sig på att de skyldigheter som barnkonventionen innebär inte har fått tillräckligt genomslag i verksamheter på både statlig och kommunal nivå, bland annat i fråga om principen om barnets bästa och barnets rätt att få uttrycka sina åsikter. En inkorporering av barnkonventionen handlar därför om att förstärka barns status som rättighetsbärare och ska leda till att ett barnrättsbaserat synsätt genomsyrar all verksamhet som berör barn och unga.

Få förvaltningar har idag utvecklade metoder och rutiner för bedömningar av barnets bästa eller barnkonsekvensanalys inför beslut som rör barn genomgående inom hela förvaltningen. Vissa förvaltningar har redan påbörjat

ett arbete med att inkludera ett barnrättsperspektiv i beslutsfattandet, men det finns mycket kvar att göra innan hela kommunen har rutiner på plats. Det saknas i dagsläget en redovisning som visar hur hänsyn tagits till barns bästa inför ett beslut och hur tungt barns bästa har fått väga i beslutsfattandet. Det gäller både beslut som rör enskilda barn och barn som grupp. Kommunen skulle behöva visa att ett ställningstagande har skett inför beslut, även om andra åtaganden vägt tyngre. Det saknas också redovisning av vilka kompensatoriska åtgärder som vidtagits när ett beslut inte varit för barns bästa. När ett beslut följs upp behöver barnrättsperspektivet också finnas med.

Ett arbete med att utveckla bedömningar av barnets bästa eller barnkonsekvensanalyser behöver säkerställa att sådana analyser genomförs med kvalitet. Det innebär bland annat att barnrättsperspektivet måste finnas med när ett ärende initieras. Vidare är kommunikation och återkoppling inom och mellan respektive förvaltnings olika verksamheter central för att bidra till såväl utveckling som insyn i arbetet.

I dagsläget är det svårt att veta vad barnkonventionen som lag innebär juridiskt innan det finns mer rättspraxis, men det finns behov av att diskutera och definiera vad barnkonventionen innebär i praktiken för kommunen i stort och för dess verksamheter.

Flera förvaltningar uppger att det saknas en samsyn kring vad som utgör barns bästa i olika situationer. Det kan till exempel gälla verksamheter som arbetar direkt med barn. Deras insatser behöver också utformas utifrån ett barnrättsperspektiv. Även om insatsen i sig kan ses som ett uppfyllande av barns rättigheter så måste även genomförandet av insatsen anpassas utifrån ett barnrättsperspektiv. Förvaltningar och verksamheter behöver ges utrymme att diskutera vad barnrättsperspektivet innebär för deras verksamhet.

Flera förvaltningar uppger att det finns en hög kunskap och medvetenhet om barnperspektiv och barnrättsperspektiv, men det saknas systematik i frågorna. Inom flera förvaltningar är upplevelsen att det saknas barnperspektiv i ärenden som rör vuxna men som indirekt rör barn. Barns rättigheter uttrycks som något som är viktigt på en generell nivå, men perspektivet blir inte implementerat när det gäller hantering av enskilda fall.

Barnets rätt till liv och utveckling

Vuxna behöver ta barns hälsa på allvar. Många unga, och framför allt tjejer, lider av psykisk ohälsa så som stress, ångest och nedstämdhet. Det finns även andra aspekter att ta hänsyn till, såsom hur barns livsvillkor påverkar deras hälsa och utveckling. Det är viktigt att vuxna finns som stöd och inte trivialiserar ungas mående, och att kommunen adresserar grunderna till barns psykiska ohälsa. Det är också viktigt med informationsinsatser och att skolpersonal och annan personal som möter barn har kunskap, ser signaler och vågar agera när det gäller barns hälsa men också våldsutsatthet. För det behövs utbildning, rutiner och stöd.

Det finns behov av att arbeta med mer främjande och förebyggande insatser riktade till barn, fokus har tidigare varit mer på reaktiva insatser. Risken finns

att ansvaret läggs över på barn att berätta om något är fel, vilket leder till att kommunen missar många barn och att stödet kommer sent. Att arbeta mer med främjande och förebyggande insatser kan också förbättra hälsan, öka jämställdheten och skapa en mer trygg plats för barn och unga i kommunen.

Under Coronapandemin har frånvaron från skolan ökat. Redan innan fanns problem i skolan med elever som är frånvarande, vilket gör att det är svårare att fånga upp barn och unga. Kunskap om rutiner kring orosanmälningar behöver också ökas.

Barnets rätt att få uttrycka sina åsikter

Flera verksamheter arbetar aktivt med barns delaktighet och för att öka barns inflytande. Däremot arbetas det inte på en övergripande nivå med barns delaktighet, och i dagsläget finns inga rutiner eller metoder för att göra barn delaktiga i beslut som berör dem på en övergripande nivå. Det är också upp till enskilda förvaltningar och verksamheter hur de arbetar med barns delaktighet och inflytande, vilket gör att möjligheten till delaktighet och inflytande är ojämnt fördelat mellan förvaltningarna.

Barns delaktighet blir villkorat om vuxna anser det relevant eller ej, vilket påverkar barns möjligheter att kunna vara delaktiga i till exempel dialoger. För att kunna inkludera barn i beslutsfattande behöver dels vuxnas attityder förändras kring barns delaktighet, och barns möjlighet till inflytande behöver utformas så att det inte blir beroende av barns föräldrar. Hur föräldrar fördelar makten i hemmet påverkar också barns möjlighet att uttrycka sina åsikter i och utanför hemmet, och har dessutom en inverkan på barns psykiska hälsa. Barns delaktighet och inflytande måste vara en del av vardagen och något som sker kontinuerligt, och inte bara genom till exempel genomförandet av en temadag.

Bilden av att barn och unga kan ha förmåga att fatta informerade beslut behöver stärkas i kommunen, samt att barn har lika mycket rätt till deltagande oavsett ålder. Kommunen behöver ändra fokus på delaktighet till en rättighet och inte en fråga om omdöme. Kommunen villkorar inte vuxna människors delaktighet utifrån omdöme, och bör således inte utesluta barn från beslutsprocesser på den grunden. Syftet med att öka barns inflytande är inte att de ska få bestämma allt själva, utan just det att de ska bli mer delaktiga. Barns delaktighet behöver uppvärderas och ses som en resurs och inte ett krav som slentrianmässigt ska checkas av. Kommunen behöver visa att barnen är en part som tas på allvar, och framför allt, visa att barnen blir lyssnade på och får återkoppling på det de säger.

Ett viktigt perspektiv att ha med sig i frågor som rör barn och ungas delaktighet är hur kommunen får med barn och unga som i vanliga fall inte uttrycker sig. Många unga har idag ojämlika förutsättningar för att kunna vara delaktiga och utöva sin rätt till inflytande. Många unga har också en vilja att komma till tals, men har inte tillgång till den kunskap och de redskap som behövs. Att låta fler komma till tals kommer både öka kvaliteten på den verksamhet som utformas men också öka det demokratiska utrymmet. Inflytande och delaktighet har också stark bäring på hälsan. Samtidigt behöver kommunen också komma ihåg

att det är en rättighet barn och unga har att få göras delaktiga, och inte en skyldighet.

Flera förvaltningar påpekar att det finns ett behov av att hitta ett gemensamt förhållningssätt till delaktighet och inflytande, och att ett utvecklingsarbete krävs för att få en samsyn kring delaktighet. Ett problem kan vara att de nyanställda får introduktion till hur de kan arbeta med barns delaktighet, men att de som varit anställda längre inte får en vidareutbildning inom området.

Ett utvecklingsområde som pekas ut inom området är små barns delaktighet. Ett annat utvecklingsområde är hur kommunen hanterar den information kommunen får från barn och unga och hur kommunen återkopplar informationen till berörda. Det saknas strukturer för delaktighetsfrågor som rör beslut på en övergripande nivå. Flera förvaltningar använder olika dialogmetoder, men dessa behöver utvecklas och spridas inom och mellan förvaltningarna.

Användning av tillgängliga resurser till fullo

I dagsläget gör kommunen ingen analys av hur de ekonomiska resurserna fördelas sett till barn, och på vilket sätt denna fördelning påverkar barns rättigheter på kort och lång sikt. Bedömningar saknas av hur barnets bästa beaktas vid investeringar eller budgetnedskärningar och vilka konsekvenser dessa får för barn. Dessa bedömningar skulle behöva göras och därutöver inkludera andra perspektiv i analysen, som till exempel kön och socioekonomi. Det saknas generellt en systematik för att få en överblick kring de insatser som görs inom området barns rättigheter, både inom förvaltningarna men även från ett kommunövergripande perspektiv. Detta försvårar samordningen av frågorna.

Flera förvaltningar påpekar att ledning och styrning saknas i barnrättsfrågorna, både från politiskt håll och från den högsta ledningen. Strategier och andra som direkt berörs av barnrättsfrågorna behöver mandat för att arbeta med dem. Det behöver finnas en röd tråd från ledning och utåt i organisationen, och vice versa. Det uppges saknas strukturer för barnrättsarbetet, liksom en helhetsbild av kommunens viljeriktning och strategi för arbetet. Det är viktigt att detta tydliggörs och lämpligen inarbetas i ordinarie styrning och processer.

Flera förvaltningar och verksamheter har en god bild över vilka utmaningar som finns och det saknas inte kunskap på området, även om det är bra om bilden kompletteras regelbundet. De behöver gå vidare till hur dessa utmaningar ska bemötas och hur barnkonventionen ska efterlevas i praktiken. I dagsläget finns ingen gemensam plattform för frågorna, och önskemål finns att kunna utbyta idéer om vad som redan görs mellan förvaltningarna.

Fler förvaltningar och verksamheter behöver se över hur barnkonventionen påverkar deras verksamheter, inte bara de mest självklara som möter barnen dagligdags. Det finns också en inställning att förvaltningar redan arbetar med barns rättigheter och att de utmaningar som finns för barns rättigheter bör lösas någon annanstans. Det stämmer att flera förvaltningar redan gör mycket för att

arbeta för barns rättigheter, men dels behöver samverkan öka med andra för att komma åt ett helhetsperspektiv på barns rättigheter, och dels behöver förvaltningarna också se över det som redan görs utifrån ett barnrättsperspektiv.

Samverkan behöver förbättras på flera områden. Samverkan finns i enskilda fall på en operativ nivå, men saknas på en övergripande strategisk nivå. Det saknas samsyn både inom och mellan förvaltningarna kring barns bästa, delaktighet och andra frågor som rör barns rättigheter. Det behöver finnas utrymme för diskussion vad som menas med dessa och hur kommunen kan arbeta med dem i praktiken.

När det gäller barn som har olika typer av större svårigheter, lever med social problematik i hemmet eller har kontakt med kriminalitet framhölls vikten av samverkan inom kommunen och med andra myndigheter, och att dessa kan visa en enad front gentemot både barn och vårdnadshavare. De sistnämnda behöver få samma information från alla och stödet för barnen behöver stärkas genom samverkan.

Kunskap och information om rättigheterna

Flera förvaltningar har redan genomfört utbildning inom barnkonventionen för sina anställda. En förvaltning har också uppmuntrat nämndledamöter att gå barnombudsmannens utbildning i barnkonventionen. Enligt barnombudsmannen uppger åtta av tio politiker i Sverige att de har god kännedom om barnkonventionen. För att öka efterfrågan kring barnkonsekvensanalyser och bedömningar av barns bästa är det fördelaktigt om politiker har kunskap om barnkonventionen.

Tidigare har det funnits ett tydligt behov hos förvaltningarna att utbilda chefer och medarbetare i barnkonventionen och dess tillämpning. Under hösten och vårens dialoger vidhölls att kunskap om barnkonventionen redan finns hos flera verksamheter, och att det som saknas var en gemensam syn på det framtida arbetet och hur utmaningar ska tas om hand tillsammans. Det är dock viktigt att kontinuerligt erbjuda utbildningar och fortbildning i barnkonventionen, både på en övergripande nivå och verksamhetsanpassat. För förbättrad samverkan och för att identifiera gemensamma utvecklingsområden finns behov av utbildning för ledning och nyckelfunktioner om hur de i praktiken kan arbeta vidare med barnkonventionen. Utbildningsinsatser till anställda kan också vara relevant, till exempel anställda som arbetar indirekt med barn. Det finns också behov av att skapa utrymme för anställda att diskutera barnkonventionens relevans och inverkan på deras verksamhet för att öka samsynen kring barns rättigheter och därmed också möta barns behov på ett mer kvalitativt och effektivt sätt.

Undersökningar visar att vuxna inte känner till barns rättigheter och att det finns skillnader i kunskapen om och inställningen till barnets rättigheter utifrån kön, socioekonomi och ålder. Det är viktigt att vuxna, både föräldrar och andra som möter barn, har kunskap om barns rättigheter för att kunna tillgodose

dessa. Kommunen behöver stärka kunskapen och kompetensen hos såväl vuxna som barn om barnkonventionen och vad den innebär. Kommunen behöver också berätta mer om vad barn kan göra när deras rättigheter inte tillgodoses. Flera förvaltningar lyfter att information till barn kan förbättras både mot gruppen generellt och i ärenden som rör enskilda barn. Även information till vårdnadshavare kan förtydligas. Det gäller flera områden, såsom information till nyanlända, olika regelverk kring skolor och fritidshem, ärenden hos socialtjänsten som indirekt berör barn.

5 Summering

Detta barnbokslut är en sammanställning av kommunens resultat som berör barn och en slags uppföljning av hur fattade beslut påverkat barns och ungas villkor i kommunens verksamheter.

Barns livssituation

Barns livsvillkor skiljer sig åt både nationellt och i Linköping. Barns livsvillkor påverkar deras hälsa, framtidsutsikter och möjligheter att delta i samhällslivet på lika villkor. Klyftorna ökar mellan barn med olika socioekonomisk status, och barns utsatthet ökar. Barn med utländsk bakgrund, barn till ensamstående mammor och barn vars föräldrar har högst förgymnasial utbildning riskerar särskilt att befinna sig i ekonomisk utsatthet.

I nationella undersökningar och rapporter framkommer att barn utsätts för olika former av diskriminering av myndigheter och vuxna, men även av andra barn. Det handlar bland annat om barn med utländsk bakgrund, som asylsökande, EU-migranter och papperslösa barn som utsätts för diskriminering och vars rättigheter ofta inte upprätthålls. Det gäller också diskriminering på grund av kön, sexuell läggning, könsidentitet, funktionsnedsättning och etnicitet. Barn uppger även att de utsätts för åldersdiskriminering. I nuläget finns det inte så mycket information om i vilken utsträckning och på vilka sätt som barn i Linköping utsätts för diskriminering, men däremot finns det mycket som visar på att det saknas likvärdiga förutsättningar för barn, gällande bland annat skolan.

Barn uppger att de ofta inte görs delaktiga i beslut som berör dem, och att när de väl blir tillfrågade eller involverade, så görs detta mer som en symbolisk gest snarare än att på riktigt involvera barn. Undersökningar visar också att barn sällan blir involverade i beslut och att vuxnas inställning till barns delaktighet är negativ. Även i Linköping uppger barn i hög utsträckning att de inte kan vara med och påverka i skolan. På en nationell nivå framkommer att både barn, vuxna och personer som arbetar med barn saknar tillräckliga kunskaper om barns rättigheter.

I en enkätundersökning till elever i årskurs 8 på högstadiet och årskurs 2 på gymnasiet i Linköping, uppger en majoritet av barnen uppger att de har en god hälsa, dock uppger tjejer i lägre utsträckning att de har en god hälsa. Drygt hälften av tjejerna i årskurs 2 uppger att de har en god hälsa. Barns psykiska ohälsa ökar, framför allt bland tjejer. Tjejer lider av ångest, depression och stress i högre utsträckning än killar, och dessa besvär ökar. Även andra faktorer påverkar den psykiska och fysiska hälsan, såsom socioekonomi. Barns utsatthet för kränkningar på sociala medier ökar. Barns utsatthet för brott ökar och nästan hälften av alla elever i årskurs 9 har under de senaste 12 månaderna utsatts för misshandel, hot, rån, sexualbrott eller stöldbrott. Typen av brottsutsatthet skiljer sig åt mellan killar och tjejer.

Coronapandemin har haft en negativ inverkan på barn, där många fritidsaktiviteter ställts in, skolfrånvaron har ökat markant, och kontakten med det sociala trygghetsnätet har minskat. Tjejer uppger i högre utsträckning än killar att de påverkats negativt av Coronapandemin.

Kommunens arbete i förhållande till barnets rättigheter

Flera av kommunens verksamheter arbetar med barnkonventionen och barnrättsperspektivet sedan många år tillbaka. En stor del av kommunens verksamhet är lagstyrd, och barnrättsperspektivet är integrerat i flera av dessa lagstiftningar. Regeringen har föreslagit flera lagändringar i syfte att anpassa annan lagstiftning till barnkonventionen, vilket också kommer att få en påverkan på flera av kommunens verksamheter. Flera insatser har genomförts i kommunen för att tillgodose barns rättigheter och efterleva barnkonventionen. Exempel på sådana insatser som genomförts under 2019 och 2020 är insatser för att öka likvärdigheten i förskolan genom bland annat mer förskoleplatser i socioekonomiskt utsatta områden och att stärka elevhälsan så att den finns tillgänglig på alla skolor. Flera nämnder har gått utbildningar i barnkonventionen och vad det kommer innebära att den blir svensk lag, där både politiker, chefer och anställda har fått delta. Flera förvaltningar uppger att barnrättsperspektivet är en del av underlaget i utredningar och inför beslut, och flera nämnder har inkluderat barnrättsperspektiv som ett kontrollmoment i sina internkontrollplaner. Samråd gällande barnrättsfrågor sker inom flera arenor.

Utmaningar och föreslagen inriktning

En del luckor och utmaningar i implementeringen av barnkonventionen har redan tidigare identifierats i bland annat utredningen "där barnkonventionen blir verklighet", medan andra kommit fram under framtagandet av barnbokslutet. Ser vi till Sveriges kommuner och regioners implementeringsnycklar för barnrättsarbete har Linköpings kommun kommit en bit på vägen, men det finns en del kvar att göra. Vikten av samverkan och att arbeta mot gemensamma mål har lyfts av flera. Andra utmaningar som kommunen kan behöva arbeta vidare med rör barns delaktighet och inflytande samt bedömningar av barnets bästa inför beslut som rör barn, där det förstnämnda är en förutsättning för det senare. Kunskap om och arbete mot diskriminering är ytterligare ett utvecklingsområde, liksom att öka likvärdigheten för barn. Många barn har det bra i Linköpings kommun, men kommunen behöver säkerställa att alla barn får sina rättigheter tillgodosedda och att det är lika förutsättningar för alla barn. Det är också viktigt att arbeta vidare med främjande insatser för barns hälsa, och att öka kunskapen om barnkonventionen hos både barn och vuxna för att bättre kunna skydda barns rättigheter.

Kommunledningsförvaltningen har som uppdrag att genomföra förvaltningsövergripande erfarenhetsutbyte och lärande, och under året kommer en kommunövergripande utbildning på ledningsnivå att genomföras. Utbildningen kommer att ta sin utgångspunkt i de gemensamma utmaningar i det kommunövergripande arbetet med implementering av barnkonventionen

som identifierats i detta barnbokslut, och de behov av stöd som finns hos förvaltningarna.

Det kan också finnas behov av vidare stöd och samverkan för de nyckelfunktioner hos nämnderna som ska arbeta med att implementera barnkonventionen hos sina respektive nämnder, till exempel genom en arbetsgrupp för att vidareutveckla metoder och genomgå gemensamma utbildningar för kompetenshöjning i frågorna. Flera aktörer erbjuder stöd i detta, och Länsstyrelsen i Östergötland erbjuder under våren och hösten olika utbildningar för att öka kompetensen om hur implementering av barnkonventionen kan gå till rent praktiskt.

6 Referenser

6.1 Källor

Barnombudsmannen, Dom tror dom vet bättre, 2020

Barnombudsmannen, Utanförskap, våld och kärlek till orten, 2018

Barnombudsmannen, Additional submission to the UN Committee on the Rights of the Child from the Ombudsman for Children in Sweden focusing on Sweden's response to Covid-19, 2020

Barnombudsmannen och Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Barn och unga som utsatts för brott, 2021

Bris, Hållbara liv, 2020

Bris, Första året med pandemin - Om barns mående och utsatthet, 2021.

Byrån mot diskriminering i Östergötland, svar till barnbokslut Linköpings kommun 2020

FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer avseende Sveriges femte periodiska rapport, 2015

Generation Pep, Pep-rapporten 2021 – Coronapandemins påverkan på barns hälsa, 2021

Majblommans riksförbund, Spelar det roll?, 2019

Nätverket för barnkonventionen, Barns röster från A till FN, 2013.

Rädda barnen, Millenniebarnen – en studie om ekonomisk utsatthet bland barn under hela uppväxten, 2020.

Samtal med representanter från Leanlink, Kultur- och fritidsförvaltningen, Social- och omsorgsförvaltningen samt Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen under våren 2021

Samtal med representanter från Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen, Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen, Kommunledningsförvaltningen, Leanlink, Kultur- och fritidsförvaltningen, Social- och omsorgsförvaltningen under våren 2020

Skolverket, Analyser av familjebakgrundens betydelse för skolresultaten och skillnader mellan skolor: En kvantitativ studie av utvecklingen över tid i slutet av grundskolan, 2018

Skriftliga underlag från Social- och omsorgsförvaltningen, Miljö- och samhällsbyggnadsförvaltningen och Leanlink under våren 2021

SVT, Så minskade idrotten under coronapandemin,
<https://www.svt.se/special/sa-minskade-idrottandet-under-coronapandemin/>

Ungdomsenkäten Om mig, Hemkommunsrapport 2014 – 2020

Utbildnings- och arbetsmarknadsförvaltningen Linköpings kommun, Där barnkonventionen blir verklighet? En kartläggning av Linköpings kommuns arbete utifrån barnkonventionen, 2019

6.2 Indikatorer

Nämndindikatorer

Gymnasieelever med examen inom 4 år, kommunala skolor, %

Jag lär mig mycket i skolan, %

Behörighet till nationella program %

Jag känner mig trygg i skolan, elevenkät index

Skolan behandlar alla lika oavsett kön, språk, kultur och religion, elevenkät index

Jag får tillräckligt med stöd av skolan om jag har svårt att klara någon kurs, elevenkät index

Barn i befolkningen som under året ingått i familjer med långvarigt ekonomiskt bistånd, andel av befolkningen i %.

Frånvaro över 15 % vårtermin, andel elever i % F-6

Frånvaro över 15 % vårtermin, andel elever i % 7-9

Behörighet till yrkesprogram uppdelat på elever boende i socioekonomiskt utsatta områden (1) gentemot övriga områden (2), andel %

Elevers uppfattning om sin hälsa (årskurs 8), andel positiva svar

Kolada

20 åringar som har avslutat treårigt gymnasium. Ej placerade. andel %

20 åringar som har avslutat treårigt gymnasium. Placerade under hela årskurs 9. andel %

20 åringar som har avslutat treårigt gymnasium. Placerade, ej hela årskurs 9. andel %

Invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll, andel %

Invånare 0-19 år med minst en långtidsarbetslös förälder, andel %

Verkställda vräkningar/avhysningar som berör barn, antal barn/100 000 inv

Idrottsföreningar med flickdominerad verksamhet, andel %

Idrottsföreningar med pojkdominerad verksamhet, andel %
 Idrottsföreningar med varken pojk- eller flickdominerad verksamhet, andel %
 Elever i åk 9 som uppnått kunskapskraven i alla ämnen, lägeskommun, andel %
 Ensamstående förälder med barn 17 år och yngre, andel %
 invånare 0-18 år antal
 invånare 0-19 år, andel %
 Invånare 0-19 år med föräldrar som har högst grundskoleutbildning, andel %
 Invånare 0-19 år med minst en långtidsarbetslös förälder, andel %
 Invånare 0-19 år med minst en förälder med sjuk- eller aktivitetsersättning, andel %

Barnombudsmannen

Social rörlighet för elever i gymnasieskolan studieförberedande program %
 Social rörlighet för elever i gymnasieskolan yrkesförberedande program %
 Social rörlighet för elever i gymnasieskolan individuellt program %
 ekonomiskt utsatta familjer %,
 barn med låg ekonomiskt standard %
 barn i lägenhet som är trångbodda %
 barn som blivit lagförda för brott antal per 1000

Ungdomsenkäten om mig 2020

Vilket bostadsområde bor du i?
 Hur ofta tycker du att dina föräldrar (vårdnadshavare)... 1) ställer upp om du får problem? 2) hjälper dig med läxor eller skolarbeten? 3) tar sig tid att lyssna på dig?
 Hur mycket vill du att dina föräldrar (vårdnadshavare) ska veta om ditt liv?
 Hur ofta upplever du att din familj har råd att göra/köpa samma saker som de flesta andra på din skola?
 Har du någon riktigt bra kompis som du kan lita på och berätta personliga saker för?
 Hur tycker du att din hälsa är?
 Hur ofta har du haft något av dessa besvär under denna termin? 1) Ont i huvudet 2) Ont i magen (inte mensvärk) 3) Ont i nacke/axlar
 Brukar ditt magont, huvudvärk och/eller värk i nacke/axlar hindra dig i dina vardagliga aktiviteter (som att du missar skolarbete/läxor och/eller avstår från fritidsaktiviteter och att träffa kompisar)?
 Hur ofta har du haft något av dessa besvär under denna termin? 1) Oro/ångest 2) Nedstämd/deprimerad
 Brukar din oro/ångest hindra dig i dina vardagliga aktiviteter (som att du missar skolarbete/läxor och/eller avstår från fritidsaktiviteter och att träffa kompisar)?
 Brukar din nedstämdhet/depression hindra dig i dina vardagliga aktiviteter (som att du missar skolarbete/läxor och/eller avstår från fritidsaktiviteter och att träffa kompisar)?

Hur ofta känner du... 1) att du duger precis som du är? 2) att du är nöjd med hur du ser ut? 3) att du kan vara dig själv?

Hur ofta känner du dig såhär en vanlig dag i skolan? 1) Uttråkad 2) Glad 3) Stressad 4) Motiverad 5) Orolig 6) Duktig

Röker du cigaretter?

Snusar du?

Hur ofta upplever du detta i skolan? 1) Att du har arbetsro på lektionerna 2) Att du ger upp när skoluppgifterna är svåra 3) Att det är bra stämning 4) Att du behandlas rättvist av lärarna 5) Att lärarna ser vad du är bra på 6) Att lärarna ger dig stöd och hjälp att utvecklas

Hur mycket kan du vara med och påverka i din skola?

Hur skulle det kännas att vända sig till någon av dessa om du får något problem eller bekymmer?

Hur ofta känner du dig trygg?

Har du blivit mobbad under denna termin?

Har du fått F eller streck (inget betyg alls) i något av dina ämnen under högstadiet?

Hur ofta gör du någon av dessa aktiviteter på din fritid? 1) Deltar i organiserad idrott (ex fotboll, hockey, ridning, dans, kampsport) 2) Tränar på egen hand (ex promenad, cykling, jogging, går på gym) 3) Deltar i kulturskola/förening eller studieförbund (ex spelar teater eller instrument, sjunger i kör, fotar eller målar) 4) Läser, målar eller skriver på egen hand 5) Går på fritidsgård/ungdomsgård 6) Går på konsert, teater, museum och bio 7) Deltar i religiösa sammankomster (ex gå i kyrka, moské, synagoga) 8) Umgås med vänner på stan/ i centrum 9) Är ute i skog och mark/friluftaktivitet 10) Spelar E-sport/datorspel 11) Andra aktiviteter

Ungefär hur många timmar per dag tittar du på skärm som exempelvis mobiltelefon, surfplatta, dator eller tv på vardagar?

Ungefär hur många timmar per dag tittar du på skärm som exempelvis mobiltelefon, surfplatta, dator eller tv på helger?

Har det hänt att någon skrivit något elakt om dig eller lagt ut känsliga bilder/filmklipp på sociala medier?

Har du tvingats göra sexuella handlingar på internet (ex skriva sexmeddelanden, skicka nakenbilder eller att göra något sexuellt framför en videokamera)?

Har du blivit utsatt för... 1) fysiskt våld (t.ex. blivit knuffad, slagen eller sparkad)? 2) psykiskt våld (t.ex. blivit hotad eller trakasserad)? 3) sexuellt övergrepp i verkliga livet (t.ex. blivit våldtagen eller utsatt för sexuellt tvång)?

Var har du blivit utsatt för våld? 1) I mitt hem 2) Hemma hos någon annan 3) I skolan 4) På en allmän plats (exempelvis på stan eller i ett bostadsområde) 5)

På internet 6) Annan plats

Har du blivit utsatt för... 1) hedersrelaterat förtryck? 2)

omskärelse/könsstymning av underlivet?

Hur trivs du med... 1) Din fritid 2) din skola? 3) ditt bostadsområde? 4) din hemstad?

Hur mycket litar du på... 1) andra människor i allmänhet? 2) din egen förmåga att klara av saker? 3) samhällets skyddsnet (t.ex. Hälso- och sjukvård, polis och socialtjänst)?

Vill du vara med och påverka olika saker i din hemstad/kommun?

Om det var val idag och du fick rösta - skulle du rösta?

Hur ser du på din framtid?

Har Coronapandemin påverkat dig negativt på något sätt?

Har Coronapandemin påverkat dig positivt på något sätt?